

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему :

**«Удосконалення заходів нетарифного регулювання в міжнародній
торгівлі»**

Здобувача вищої освіти __ курсу,
групи _____,
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент митної справи»

підпис здобувача вищої
освіти

Кривоносова Данила
Євгенійовича

Науковий керівник
науковий ступінь, вчене звання

підпис керівника

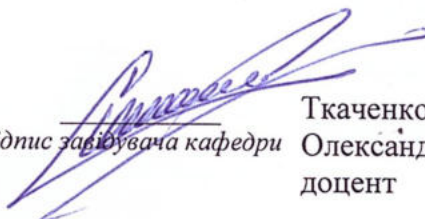
Гребельник Олександр
Петрович, професор,
доктор економічних
наук

Гарант освітньої програми
науковий ступінь, вчене звання

підпис гаранта

Держак Наталія
Олександрівна, к.е.н.,
доцент

Допущено до захисту за рішенням
кафедри митної справи та
товарознавства
протокол від 21.05.2025 № 19

підпис завідувача кафедри

Ткаченко Сергій
Олександрович, к.е.н.,
доцент

Ірпінь 2025

Реєстрація № 18

04.06.2015

(дата)

[підпис]
(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

До захисту
(до захисту, на доопрацювання)

04.06.2015

(дата)

[підпис]
(підпис)

Результат захисту

добре

(оцінка)

10.06.2015

(дата)

[підпис]
(підпис)

Голова комісії:

[підпис]
(підпис)

[підпис] Личко О.О.
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

[підпис]
(підпис)

Тимошенко С.О.
(ініціали, прізвище)

[підпис]
(підпис)

Григоренко О.О.
(ініціали, прізвище)

[підпис]
(підпис)

Саргсян Н.О.
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 15			О.П.П. Д.П.П. Р.П.П. Р.П.П. С.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 10			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 60			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	70		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
70	C	2057		О.П.П. Д.П.П. Р.П.П. Р.П.П. С.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П. Р.П.П.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	3 (задовільно)
60-69	D	
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітня програма «Менеджмент митної справи»

Затверджую
Завідувач кафедри
С. Ткаченко
« _____ » _____ 2025 р.

**Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Кривоносова Данила Євгенійовича**

1. Тема кваліфікаційної роботи : «Удосконалення заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі»

Затверджена наказом ректора від «_21_» травня 2025 р. №19

2. Строк здачі закінченої роботи 04.06.2025

3. Цільова установка

Мета роботи - розробка заходів з удосконалення заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

Об'єкт дослідження є процес нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

Орієнтовною базою дослідження є діяльність митних органів в частині організації нетарифного регулювання в Україні та світі.

Вихідні дані до роботи митна статистика ДМСУ, митна статистика інших країн світу, навчальна та наукова література за темою дослідження.

4. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, графіки, схеми

5. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОГ

1.1. Сутність та класифікація заходів нетарифного регулювання

1.2. Основні види нетарифних бар'єрів

1.3. Вплив нетарифного регулювання на міжнародну торгівлю

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ НЕТАРИФНИХ МЕТОДІВ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ

2.1. Досвід застосування нетарифного регулювання у країнах ЄС, США

2.2. Аналіз практики використання нетарифних заходів в

2.3. Вплив нетарифного регулювання на конкурентоспроможність національних виробників

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ

3.1. Оптимізація застосування технічних бар'єрів у міжнародній

3.2. Гармонізація національного законодавства з міжнародними

3.3. Використання цифрових технологій для покращення процедур регулювання

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

6. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання
		За планом
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	02.10.2024
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	21.10.2024
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2024
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2025
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.03.2025
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2025
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2025
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2025
9	Попередній захист роботи	14.05.2025
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2025
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	30.05.2025
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2025
13	Захист роботи	10 червня 2025

7. Дата видачі завдання «06» листопада 2024

Керівник кваліфікаційної роботи

Гарант освітньо-професійної програми

Завдання до виконання отримав здобувач

(підпис)
(підпис)
(підпис)

Гребельник

Держак Н.

Кривонос

АНОТАЦІЯ

Удосконалення заходів нетарифного регулювання

им розділом)

НАРОДНИЙ ТОРГІВ

ТОРГІВЛІ
і ЄС, США,
ходів в
виробників
МІЖНАРОДНИЙ Т
міжнародній
ародними ста

рок виконання е

За планом

02.10.2024

21.10.2024

06.11.2024

06.02.2025

03.03.2025

03.04.2025

23.04.2025

02.05.2025

14.05.2025

27.05.2025

30.05.2025

05.06.2025

10 червня

2025

Требельник О

Держак Н.О

Кривоносов Д

Мета роботи полягає у розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки, гармонізації із міжнародними стандартами та забезпечення ефективного контролю за якістю і безпекою імпортованих товарів.

Об'єктом дослідження є процеси застосування нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Предметом дослідження є система нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України та її взаємодія з учасниками зовнішньоекономічної діяльності.

Кваліфікаційна робота містить 56 сторінок, 6 таблиць, 2 діаграми, список використаних джерел з 27 найменувань.

Ключові слова: нетарифне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, технічні бар'єри у торгівлі, санітарно-фітосанітарні заходи, квотування, антидемпінгові заходи, гармонізація стандартів, цифровізація.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

У дипломній роботі розглянуто сутність та види нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі, правове забезпечення та організаційний механізм їх застосування в Україні. Описано роль технічних бар'єрів у торгівлі, санітарно- та фітосанітарних заходів, ліцензування, квотування, антидемпінгових і компенсаційних заходів у захисті внутрішнього ринку.

Проаналізовано сучасний стан та основні проблеми у сфері нетарифного регулювання, вплив міжнародної практики та вимог Світової організації торгівлі на національне законодавство. Окрему увагу приділено впливу нетарифних заходів на конкурентоспроможність національних виробників, а також можливостям цифровізації процесів контролю та адміністрування.

Запропоновано напрями вдосконалення системи нетарифного регулювання в Україні, включаючи гармонізацію із нормами ЄС, підвищення прозорості процедур, удосконалення інституційної спроможності та використання сучасних ІТ-рішень.

ANNOTATION

Improvement of Non-Tariff Regulation Measures

The purpose of this work is to develop practical recommendations for improvement of the system of non-tariff regulation of Ukraine's foreign trade in order to enhance competitiveness of the national economy, harmonize with international standards and ensure effective control over the quality and safety of imported goods.

The object of the study is the processes of applying non-tariff regulation measures to foreign economic activity in Ukraine.

The subject of the study is the system of non-tariff regulation of Ukraine's foreign trade and its interaction with participants in foreign economic activity.

The qualification thesis consists of 56 pages, 6 tables, 2 diagrams, and a list of references.

Keywords: non-tariff regulation, foreign economic activity, technical barriers to trade, sanitary and phytosanitary measures, quotas, anti-dumping measures, harmonization of standards, digitalization.

Year of thesis preparation: 2025.

Year of thesis defense: 2025.

The thesis examines the essence and types of non-tariff regulation measures in foreign trade, the legal framework, and the organizational mechanisms for their application in Ukraine. The role of technical barriers to trade, sanitary and phytosanitary measures, licensing, quotas, anti-dumping and countervailing measures in protecting the domestic market is described. The current state and main problems in the field of non-tariff regulation, the impact of international practices and World Trade Organization requirements on national legislation are analyzed. Particular attention is paid to the impact of non-tariff measures on the competitiveness of domestic producers, as well as to the potential for digitalizing control and administration processes. Recommendations are proposed for improving Ukraine's non-tariff regulation system, including harmonization with EU standards, increasing procedural transparency, strengthening institutional capacity, and applying modern solutions.

Відгук керівника кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота Кривоносова Данила Євгенійовича на тему "Удосконалення заходів нетарифного регулювання" є самостійним, ґрунтовним та актуальним дослідженням, присвяченим аналізу і вдосконаленню системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України.

Актуальність обраної теми обумовлена зростаючим значенням нетарифних інструментів у регулюванні міжнародної торгівлі, необхідністю гармонізації національної системи із міжнародними стандартами та потребою підвищення конкурентоспроможності української економіки на світових ринках. Автор роботи чітко визначив мету — розробка практичних рекомендацій для вдосконалення механізмів нетарифного регулювання, що безпосередньо сприятиме захисту внутрішнього ринку, забезпеченню якості та безпеки товарів, а також інтеграції України до світового економічного простору.

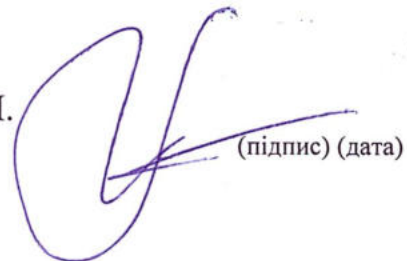
У процесі виконання дипломної роботи студент продемонстрував високий рівень аналітичних здібностей, самостійність у проведенні дослідження, вміння працювати з великою кількістю нормативно-правових, статистичних та аналітичних джерел. Робота відзначається чіткою структурою, логічністю викладення матеріалу, обґрунтованістю висновків і практичною значущістю сформульованих пропозицій.

Особливо варто відзначити вдалий вибір об'єкта і предмета дослідження, використання актуальних статистичних даних та аналіз міжнародної практики. Це дало змогу автору глибоко розкрити проблематику та запропонувати дієві напрями вдосконалення системи нетарифного регулювання в Україні.

Робота повністю відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних робіт, є завершеним, актуальним і практично орієнтованим науковим дослідженням.

Вважаю, що дипломна робота заслуговує на оцінку "відмінно".

Керівник кваліфікаційної роботи Гребельник О.П.

(підпис) (дата)

Висновок про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Кривоносова Данила Євгенійовича

(прізвище, ініціали)

Може бути допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувача вищої освіти Державного Податкового університету

Кривоносова Данила Євгенійовича

Удосконалення засобів нетарифного регулювання

Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення ефективності державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність через нетарифні інструменти регулювання. В умовах інтеграції України у світову економічну систему зростає роль нетарифних заходів як інструменту захисту національного ринку, стимулювання експорту та забезпечення балансу інтересів держави й бізнесу.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні сучасного стану застосування засобів нетарифного регулювання в Україні, їх впливу на зовнішньоторговельні відносини, а також у розробці пропозицій щодо їх удосконалення. Автором було проаналізовано діючі обмеження та бар'єри нетарифного характеру, розглянуто міжнародний досвід і запропоновано рекомендації з адаптації найбільш ефективних практик до національних умов.

У роботі дотримана чітка структура, яка включає вступ, три змістовні розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Матеріал викладено грамотно, логічно й аргументовано. Текст супроводжується таблицями, графіками та схемами, що покращує сприйняття змісту. Автор демонструє вміння аналізувати нормативно-правову базу, статистичні дані та робити самостійні узагальнення.

Висновки та пропозиції автора мають практичну цінність і можуть бути використані при формуванні політики нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Запропоновані заходи спрямовані на підвищення ефективності державного регулювання та наближення до міжнародних стандартів.

До недоліків роботи можна віднести окремі незначні повтори у викладі матеріалу та необхідність більш глибокого аналізу цифрових інструментів, що використовуються у сфері нетарифного регулювання. Втім, ці недоліки не мають істотного впливу на загальну якість дослідження.

Загальний висновок і оцінка роботи:

Кваліфікаційна робота є самостійним завершеним науково-практичним дослідженням. Тема розкрита повністю, мета досягнута, завдання виконані. Робота відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних робіт, і заслуговує оцінки «відмінно».

Рецензент:

Начальник відділу залучення іноземних інвестицій та зовнішньоекономічної діяльності

Юрій КОЛОДІЙЧУК

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Кривоносов Данило Євгенійович

Курс/група _____ ММБ-21-1 _____

Тема дипломної роботи:

Удосконалення заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі.

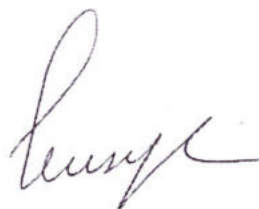
П. І. Б. наукового керівника

Гребельник О.П.

Дата захисту:

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 86,95%
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилення, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 13,05%, цитат 0,32%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі

М. Іщук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ	4
1.1.Сутність та класифікація заходів нетарифного регулювання.....	4
1.2.Основні види нетарифних бар'єрів.....	9
1.3.Вплив нетарифного регулювання на міжнародну торгівлю	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ НЕТАРИФНИХ МЕТОДІВ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ	16
2.1. Досвід застосування нетарифного регулювання у країнах ЄС, США, Китаї	16
2.2. Аналіз практики використання нетарифних заходів в Україні.....	23
2.3. Вплив нетарифного регулювання на конкурентоспроможність національних виробників.....	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ.....	33
3.1. Оптимізація застосування технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі....	33
3.2. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами	37
3.3. Використання цифрових технологій для покращення процедур регулювання	42
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Десятиліття поступового відкриття ринків призвели до зниження тарифних бар'єрів у всьому світі, внаслідок чого нетарифні заходи (НТМ) тепер стали серйознішим джерелом торгових розбіжностей. НТМ охоплюють широкий спектр політик, таких як технічні регламенти, санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ), кількісні обмеження, різні збори та платежі, вимоги сертифікації та інші питання оцінки відповідності. Обмеженість заходів тарифного регулювання, що зумовлено зменшенням ефективності застосування мита, робить більш актуальним питання щодо застосування заходів нетарифного регулювання, які держава може використовувати безпосередньо на відміну від митного тарифу, який регулюється СОТ.

Розкриттю механізмів нетарифного регулювання сприяли такі вітчизняні науковці:

Незважаючи на значну кількість наукових праць, досліджень і публікацій, недостатньо широко висвітлені питання, пов'язані з реформуванням діючої системи нетарифного регулювання.

Об'єктом дослідження є процес нетарифного регулювання міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти нетарифного регулювання міжнародної торгівлі.

Метою роботи є розробка заходів удосконалення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі.

В процесі досягнення мети вирішувались наступні завдання:

- визначити сутність та класифікація заходів нетарифного регулювання;
- визначити основні види нетарифних бар'єрів;
- визначити вплив нетарифного регулювання на міжнародну торгівлю;
- розглянути досвід застосування нетарифного регулювання у країнах ЄС, США, Китаї;
- провести аналіз практики використання нетарифних заходів в Україні

- визначити вплив нетарифного регулювання на конкурентоспроможність національних виробників;

- розробити заходи з оптимізації застосування технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі;

- запропонувати заходи з гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами;

- надати рекомендації щодо використання цифрових технологій для покращення процедур регулювання.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і закордонних вчених, дослідження сучасних економістів, наукові статті, матеріали мережі-інтернет.

Статистичну базу дослідження склали дані Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), Світової організації торгівлі (СОТ), Всесвітнього Банку, Державної служби статистики, спеціалізовані бази даних, розрахунки експертів зарубіжних і українських дослідницьких інститутів економічного профілю, матеріали транснаціональних компаній, що публікуються в їх річних звітах, або розміщуються на офіційних сайтах в мережі Інтернет.

Методи дослідження: вивчення наукової і статистичної літератури по темі дослідження, збір даних (кабінетне дослідження, експертне інтерв'ю), аналіз даних, синтез теоретичних і емпіричних матеріалів. В ході роботи ми застосовували загальнонаукові і специфічні методи аналізу: контент-аналіз тверджень фахівців, викладених у фахових виданнях і статтях, інтерпретацію, формально-стилістичний метод тощо.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

1.1. Сутність та класифікація заходів нетарифного регулювання

Тарифні та нетарифні методи регулювання вперше були запропоновані Секретаріатом Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (ГАТТ) наприкінці 60-х років минулого століття. Ця ж Угода визначила нетарифні обмеження (НТО) як «будь-які дії, крім тарифів, які перешкоджають вільному потоку міжнародної торгівлі» [11].

Заходи нетарифного регулювання (NTRM) — це політика та інструменти, які країни використовують для контролю торгових потоків без встановлення традиційних тарифів. Ці заходи мають вирішальне значення для управління міжнародною торгівлею, захисту вітчизняної промисловості, забезпечення стандартів продукції та вирішення проблем здоров'я, безпеки та навколишнього середовища. На відміну від тарифів, NTRM можуть бути непомітними, але впливовими, суттєво впливаючи на торгівлю [10].

Суть NTRMs полягає в регулюванні якості, кількості та інших характеристик імпортованих та експортованих товарів. Вони можуть служити різним цілям, включаючи захист національної безпеки, забезпечення здоров'я населення, підтримку вітчизняної промисловості та досягнення відповідності міжнародним стандартам. Незважаючи на те, що вони часто використовуються законно, деякі NTRM можуть сприйматися як перешкоди для торгівлі через їх обмежувальний характер.

Нетарифні заходи можна розділити на кілька категорій [8]:

Технічні заходи: включають стандарти, правила та оцінки відповідності для продуктів (наприклад, стандарти здоров'я та безпеки, екологічні вимоги).

Санітарні та фітосанітарні (SPS) заходи: спрямовані на захист людей, тварин і рослин від ризиків, спричинених шкідниками, хворобами або добавками в харчових продуктах.

Кількісні обмеження: такі як квоти та ембарго, які обмежують кількість товарів, що продаються.

Заходи контролю за цінами: включають мінімальні ціни на імпорт або антидемпінгові заходи для запобігання недобросовісній конкуренції.

Експортні обмеження: такі як вимоги до ліцензування або заборони, які регулюють експорт певних товарів.

Адміністративні заходи: включають складні митні процедури, вимоги до документації або правила походження, які можуть затримати торгівлю.

Фінансові заходи: такі як субсидії або компенсаційні мита, які впливають на конкурентоспроможність товарів [10].

Нетарифні заходи регулювання торгівлі закріплюються у складних нормативних правових актах, що видаються різними контролюючими органами державної влади, на відміну від заходів тарифного регулювання торгівлі, що виражаються у митних тарифах, що спрощує процедуру їх застосування та кількісного аналізу. Крім цього, нетарифні заходи регулювання торгівлі, як уже зазначалося, включають всі заходи, відмінні від митних тарифів, які істотно впливають на міжнародну торгівлю, тому кількість заходів, які можуть бути якимось чином охарактеризовані, є дуже великою, та їх важко однозначно класифікувати [2, с.143].

У зв'язку з цим розробка всебічної міжнародної класифікації нетарифних заходів регулювання торгівлі є кроком для вирішення вищеназваних проблем, оскільки вона, з одного боку, дозволить систематизувати одержувану про нетарифні заходи регулювання торгівлі інформацію, а з іншого – структурувати роботу зі збирання та аналізу такої інформації.

Найбільш відомими є системи класифікацій, розроблені СОТ та Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Класифікаційна схема, розроблена Секретаріатом ГАТТ на початку 70-х років минулого століття, на

сьогодні налічує понад 600 конкретних видів нетарифних заходів та поєднує всі нетарифні обмеження у сім основних категорій:

1. Обмеження, викликані участю держави у зовнішньоторговельних операціях. До них відносяться субсидії та дотації експортерам або імпортозамінним галузям, найкраща система розміщення державних замовлень, використання місцевих напівфабрикатів та вузлів на певних умовах, заходи, що дискримінують перевезення іноземних товарів та іноземних перевізників та інше.

2. Митні та інші адміністративні імпорتنі та експортні формальності, наприклад, ускладнена процедура митного оформлення, а також методи оцінки митної вартості та країни походження товару, завищені вимоги до необхідної для оформлення документації.

3. Технічні бар'єри у торгівлі: стандарти та вимоги, пов'язані з екологічними, санітарними, ветеринарними нормами, упаковкою та маркуванням товару, правила та порядок сертифікації продукції [4].

4. Санітарні та фітосанітарні заходи.

5. Специфічні обмеження (квотування, ембарго, валютний контроль, експортні обмеження, вимоги до пакування та маркування тощо).

6. Імпорتنі збори (прикордонні податки, попередні імпорتنі депозити тощо).

7. Інші заходи (захист інтелектуальної власності, захисні та надзвичайні заходи).

Ця класифікація нетарифних обмежень та складений на неї основні каталог знайшли широке застосування в ході міжнародних торгових переговорів та послужили теоретичною базою для формування класифікаційних схем НТО іншими міжнародними організаціями.

ЮНКТАД займається питанням застосування заходів нетарифного регулювання та їх впливу на торгівлю та розвиток з першої половини 1980-х років. ЮНКТАД нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі спочатку класифікувалися так:

- 1) паратарифні методи;
- 2) заходи контролю над цінами;
- 3) фінансові заходи;
- 4) заходи кількісного контролю;
- 5) заходи автоматичного ліцензування;
- 6) монополістичні заходи;
- 7) технічні заходи.

У 2006 році Генеральний секретар ЮНКТАД організував Групу експертів з нетарифних заходів, метою якої було обговорення визначення, класифікації, збору та кількісної оцінки нетарифних заходів регулювання торгівлі для визначення їх видів та роз'яснення їх сутності. З метою забезпечення технічної роботи Групи експертів з нетарифних заходів нею було організовано Міжвідомчу групу, яка перебуває із представників таких міжнародних організацій: ЮНКТАД, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, Міжнародного валютного фонду (МВФ), СОТ, Міжнародного торгового центру ЮНКТАД-СОТ, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світового банку та інших. Міжвідомча група створила класифікацію нетарифних заходів регулювання торгівлі, що включає 16 груп. Зазначена класифікація у редакції 2012 року подано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація ЮНКТАД заходів нетарифного регулювання

Група	Назва групи
A	санітарні та фітосанітарні заходи
B	технічні торговельні бар'єри
C	передвідвантажувальна інспекція та інші формальності
D	умовні заходи захисту торгівлі
E	неавтоматичне ліцензування, квоти, заборони та заходи кількісного контролю, за винятком вживаних відповідно до санітарних та фітосанітарних заходів та технічних торгових бар'єрів
F	заходи цінового контролю, включаючи додаткові податки та збори

G	фінансові заходи
H	заходи, що впливають конкуренцію
I	інвестиційні заходи, що відносяться до торгівлі
J	обмеження на поширення
K	обмеження на післяпродажне обслуговування
L	субсидії (крім експортних)
M	обмеження державних закупівель
N	норми законодавства про інтелектуальну власність
O	правила визначення країни походження товарів
P	заходи щодо експорту (у т.ч. експортні субсидії)

Джерело: складено автором на основі [11]

Групи з А по О входять до класу імпорتنих заходів; нетарифні заходи групи «Р» – до класу експортних заходів. При цьому групи з "А" по "С" включаються до підкласу технічних заходів, а групи з "D" по "Р" - нетехнічних.

Нетарифні заходи застосовуються державою у випадках [6]:

- різкого погіршення платіжного балансу країни, якщо від'ємне сальдо його перевищує 25% від загальної суми валютних зобов'язань країни;
- як джерело поповнення державного бюджету країни;
- досягнення максимального рівня зовнішньої заборгованості, встановленого урядом країни (понад 50% валового внутрішнього продукту);
- значного порушення рівноваги з певних груп товарів на національному ринку;
- необхідності забезпечення певних пропорцій між імпортною і експортною сировиною у виробництві;
- великої різниці між цінами на національному та світовому ринках;
- необхідності здійснення заходів у відповідь на дискримінаційні дії інших держав;
- порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності правових норм даної діяльності, що встановлено законодавством країни;
- укладення міжнародних угод щодо добровільного обмеження експорту чи імпорту.

Як правило, держави використовують даний інструментарій обмеження зовнішньої торгівлі, але при цьому віддають перевагу певній групі інструментів

Нетарифні заходи відіграють значну роль у формуванні торгової політики в усьому світі. Хоча вони забезпечують дотримання стандартів і захищають інтереси, вони також створюють проблеми для вільної торгівлі та міжнародного співробітництва.

1.2. Основні види нетарифних бар'єрів

Світова практика здійснення зовнішньоторговельної діяльності показує, що в останні десятиліття країни – учасниці Світової організації торгівлі (СОТ) застосовували низькі ставки тарифів, що сприяло зниженню рівня тарифного захисту у взаємній торгівлі між ними. Тому на перший план як ефективний засіб захисту ринку виступають нетарифні заходи регулювання. Нетарифний бар'єр (англ. – non-tariffbarrier) є будь-якою політикою чи процедурою, які мають на меті обмеження імпорту, але не є тарифом

Нетарифні бар'єри — це торговельні бар'єри, які обмежують імпорт чи експорт товарів за допомогою коштів, відмінних від тарифів. Світова організація торгівлі (СОТ) визначає різні нетарифні бар'єри в торгівлі, включаючи імпортне ліцензування, передвідвантажувальні інспекції, правила походження, митні затримки та інші механізми, що перешкоджають або обмежують торгівлю.

Розвинені країни використовують нетарифні бар'єри як економічну стратегію контролю рівня торгівлі, що вони ведуть коїться з іншими. Приймаючи рішення про нетарифні бар'єри для впровадження у міжнародній торгівлі, країни ґрунтують бар'єри на доступності товарів та послуг для імпорту та експорту, а також на існуючих політичних союзах з іншими торговими партнерами [8].

Розвинені країни можуть ухвалити рішення звільнити інші країни від сплати додаткових податків на товари, що імпортуються або експортуються, і натомість створити інші нетарифні бар'єри з іншим монетарним ефектом.

У період формування національних держав країнам доводилося винаходити засоби збору коштів для фінансування місцевих проектів та оплати поточних витрат. Одним із таких способів було запровадження тарифів, які встановлювали обмеження на імпортовані та експортовані товари та послуги.

Проте промислово розвинені країни перейшли від тарифних бар'єрів до нетарифних, оскільки вони створили інші джерела фінансування. Більшість країн, що розвиваються, як і раніше, покладаються на тарифні бар'єри як на спосіб отримання доходів для фінансування національних проектів, одночасно регулюючи міжнародну торгівлю з іншими країнами.

Пізніше індустріальні країни перейшли від тарифних до нетарифних бар'єрів із кількох причин. Однією з причин було регулювання міжнародної торгівлі, навіть за відсутності тарифних бар'єрів. Це звільняє деякі країни від сплати додаткових податків на товари, і натомість створює інші значні нетарифні бар'єри [11].

Друга причина запровадження нетарифних бар'єрів — підтримка слабких галузей, які постраждали від зниження чи скасування тарифних бар'єрів. Остання причина полягає в тому, що нетарифні бар'єри є засобом для зацікавлених груп впливати на регулювання торгівлі за відсутності торгових тарифів.

Нетарифні бар'єри можуть набувати таких форм:

1. Протекціоністські бар'єри .Протекціоністські бар'єри мають захищати певні сектори вітчизняної промисловості за рахунок інших країн. Обмеження ускладнюють для інших країн можливість вигідно конкурувати з товарами та послугами місцевого виробництва. Бар'єри можуть набувати форми ліцензійних вимог, розподілу квот, антидемпінгових мит, імпорتنих депозитів тощо [].

2. Допоміжна політика. Хоча допоміжні політики покликані захищати вітчизняні компанії та підприємства, вони не обмежують торгівлю з іншими країнами безпосередньо, але вони реалізують дії, які можуть перешкоджати вільній торгівлі з іншими країнами. Прикладами допоміжних бар'єрів є митні процедури, вимоги до пакування та маркування, технічні стандарти та норми, санітарні стандарти тощо.

Міжнародні компанії повинні відповідати вимогам, перш ніж їм дозволено експортувати чи імпортувати певні товари ринку. Уряди також допомагають вітчизняним компаніям, надаючи субсидії та порятунк, щоб вони могли бути конкурентоспроможними на внутрішньому та міжнародному ринках.

3. Непротекціоністська політика. Непротекціоністська політика не спрямована на пряме обмеження імпорту чи експорту товарів та послуг, але загальні результати можуть призвести до обмежень вільної торгівлі. Політика насамперед спрямована на захист здоров'я та безпеки людей та тварин за збереження цілісності навколишнього середовища [9].

Прикладами непротекціоністської політики є вимоги до ліцензування, упаковки та маркування, інспекції рослин та тварин, заборони на імпорт певних методів рибальства чи видобутку, санітарні правила тощо.

Приклади нетарифних бар'єрів:

1. Ліцензії. Ліцензії є одним із найпоширеніших інструментів, що використовуються країнами для регулювання імпорту товарів. Система ліцензій дозволяє уповноваженим компаніям імпортувати певні товари, включені до списку товарів, що ліцензуються.

Ліцензії на продукцію можуть бути або генеральною ліцензією, або одноразовою ліцензією. Генеральна ліцензія дозволяє імпортувати та експортувати дозволені товари протягом певного періоду. Одноразова ліцензія дозволяє конкретному імпортеру продукції імпортувати певну кількість продукції, і в ній вказується вартість, країна походження та митний пункт, через який здійснюватиметься імпорт.

2. Квоти. Квоти - це кількісні обмеження, які накладаються на імпорт та експорт певного продукту на певний період. Країни використовують квоти як прямі форми адміністративного регулювання зовнішньої торгівлі, і це звужує коло країн, у яких фірми можуть торгувати певними товарами. Це обмежує кількість товарів, які можуть бути імпортовані або експортовані будь-якої миті часу.

3. Ембарго. Ембарго - це повна заборона на торгівлю певними товарами, яка може бути накладена на імпорт або експорт певних товарів, що поставляються до певних країн або з них. Вони вважаються правовими бар'єрами у торгівлі, і уряди можуть вживати таких заходів для досягнення певних економічних та політичних цілей.

4. Імпортний депозит. Імпортний депозит - це форма регулювання зовнішньої торгівлі, яка вимагає від імпортерів сплати центральному банку країни певної суми грошей за певний період. Сума, що сплачується, повинна дорівнювати вартості імпортованих товарів.

1.3. Вплив нетарифного регулювання на міжнародну торгівлю

Нетарифні торгові бар'єри у міжнародно-правовому регулюванні є невід'ємною частиною системи нетарифних обмежень, підхід до яких у науці та практиці залишається неоднозначним. Значення та вплив нетарифних заходів на обсяги торгівлі й добробут населення менш однозначні, порівняно із впливом тарифних обмежень. Негативний вплив нетарифних заходів на добробут проявляється через обмеження торговельних потоків, водночас їхній позитивний вплив – через забезпечення кращої якості та більшого асортименту товарів на ринку [3].

Вміло контролюючи засоби нетарифного регулювання, держава впливає на забезпечення інтересів митних органів у різних сферах:

- державна безпека (боротьба з поширенням корупції в митних органах, зближенням бізнесу і політики, організованою злочинністю, нелегальним проникненням ввезення в країну зброї, боєприпасів, вибухових речовин і засобів масового ураження, радіоактивних і наркотичних речовин і поширення міжнародного тероризму);

- довкілля (захист від неконтрольованого ввезення в країну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людини, тварин, рослин і організмів тощо);

- інформаційний (створення інтерактивної онлайн-системи документообігу для обміну даними, інформацією та документами з іншими органами державної влади та країнами-партнерами щодо запобігання порушенням правових норм);

- науково-технологічний та інвестиційно-інноваційний (підтримка захисту прав інтелектуальної власності, створення умов для активізації розвитку суб'єктів господарювання, вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності національної економіки)

- соціальні, культурно-історичні (недопущення ввезення продукції з низьким морально-етичним змістом, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм, боротьба з вивезенням культурно-історичних цінностей, археологічних пам'яток, творів мистецтва тощо).

Торгові бар'єри можуть мати великий вплив на економіки, що розвиваються. Вони ускладнюють продаж товарів та послуг на світових ринках для цих країн. Коли на імпорт з країн, що розвиваються, накладаються мита, їх продукція стає дорожчою і менш конкурентоспроможною [8].

Субсидії у більш багатих країнах також сприяють глобальній нерівності. Ці виплати допомагають місцевим виробникам у багатих країнах продавати свої товари за нижчими цінами. Це завдає шкоди фермерам і виробникам у країнах, що розвиваються, які не можуть конкурувати з дешевою, субсидованою продукцією. Наприклад, торговельні бар'єри часто націлені на

експорт сільськогосподарської продукції з країн, що розвиваються. Високі тарифи на фрукти, овочі та інші культури роблять ці продукти дорожчими на зовнішніх ринках. Це знижує продажі та доходи фермерів у бідніших країнах, уповільнюючи їхній економічний розвиток.

Дослідження показують, що нетарифні заходи можуть суттєво скоротити імпорт. Наприклад, було показано, що введення нетарифних бар'єрів скорочує імпорт продуктів до 12%, що є стримуючим ефектом торгівлі, який можна порівняти з ефектом антидемпінгових мит. Це скорочення менш виражене для експортерів, які мають угоди про вільну торгівлю з країною-імпортером, що дає змогу припустити, що такі угоди можуть пом'якшити деякі негативні наслідки нетарифних бар'єрів.

Різні типи нетарифних бар'єрів впливають на торгівлю по-різному. Санітарні та фітосанітарні стандарти та технічні бар'єри в торгівлі були визначені як такі, що мають найбільший негативний вплив на міжнародну торгівлю.

Зокрема, технічні бар'єри особливо перешкоджають торгівлі для країн із високим рівнем доходу у Європі та Центральній Азії. З іншого боку, хоча заходи фіто санітарних стандартів збільшують торгові витрати, вони можуть позитивно впливати на попит, що може компенсувати деякі негативні наслідки

Основні ефекти нетарифного регулювання [10]:

1. Обмеження торгівлі: Нетарифні заходи можуть створювати бар'єри для торгівлі, збільшуючи витрати імпортерів та експортерів.

2. Захист внутрішнього ринку: Вони допомагають захищати місцевих виробників від конкуренції із іноземними товарами.

3. Стимулювання інновацій: Вимоги щодо якості та безпеки продукції можуть стимулювати компанії до розробки нових технологій.

4. Складнощі для бізнесу: Різноманітність та складність нетарифних заходів можуть ускладнювати міжнародну торгівлю, особливо для малих та середніх підприємств.

Отже, до негативних результатів їх застосування можна зарахувати створення перешкод економіки деяких країн; використання нетарифних обмежень як засобу дискримінації; негативний вплив на імпорт до деяких країн; нестабільність та невизначеність; негативний впливом геть світову економіку.

Позитивний вплив використання нетарифних бар'єрів полягає у підвищенні безпеки продукції та безпеки виробничого процесу; конкурентоспроможності окремих видів продукції; підвищення рівня національної безпеки; забезпечення захисту життя та здоров'я людей, тварин, рослин та навколишнього середовища; гармонізації національної торгівлі із міжнародною системою торгових стандартів.

Нетарифні бар'єри глибоко впливають на зовнішню торгівлю, збільшуючи торгові витрати та скорочуючи доступ до ринку. Хоча вони можуть захищати споживачів і забезпечувати стандарти продукції, їх ефекти, що перешкоджають торгівлі, значні і різняться в залежності від різних типів бар'єрів і країн. Глибокі торговельні угоди, що стосуються нетарифних бар'єрів, можуть пом'якшити ці негативні наслідки та покращити світову торгівлю та добробут. Розуміння та управління нетарифними бар'єрами мають вирішальне значення для країн, які прагнуть оптимізувати свою торгову політику та покращити свої економічні результати.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ НЕТАРИФНИХ МЕТОДІВ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ

2.1. Досвід застосування нетарифного регулювання у країнах ЄС, США, Китаї

Нетарифне регулювання є ключовим інструментом зовнішньоекономічної політики провідних країн світу. На відміну від тарифів (мит), які є прямими податками на імпорт чи експорт, нетарифні заходи включають широкий спектр адміністративних, технічних та правових обмежень. Вони використовуються як для захисту національного виробника, так і для регулювання якості, безпеки, стандартів продукції.

Таблиця 2.1

Застосування нетарифного регулювання у країнах ЄС, США та Китаї

Країна	Основна мета застосування	Приклади інструментів
ЄС	Захист якості, споживачів	Стандарти, сертифікація, квоти
США	Геополітичний тиск, безпека	Санкції, антидемпінг, секція 232
Китай	Підтримка внутрішнього виробника	Ліцензування, локалізація, бар'єри

Джерело: розроблено автором

Відповідальність за управління своєю торговельною та інвестиційною політикою лежить на ЄС, а не на національному уряді країн-членів. Інститути ЄС ухвалюють закони про торгівлю товарами та послугами, ведуть переговори щодо міжнародних торгових угод та реалізують торгові правила від імені всіх держав-членів ЄС. Стаття 207 Договору про функціонування Європейського Союзу визначає правила торговельної політики ЄС. Торговельна політика ЄС формується кількома ключовими інституціями. Рада з питань торговельної політики, яка є частиною Ради ЄС і очолюється Європейським комісаром з торгівлі, може видавати директиви, які уповноважують Генеральним

директоратом з торгівлі (DG Trade) Європейської комісії (ЄК) вести переговори щодо торгових угод з іншими країнами чи торговими блоками. Ці переговори можуть включати встановлення або зниження мит, квот та бюрократичних процесів імпорту/експорту. Після того, як ЄС завершить переговори, запропонована торгова угода передається до Ради та Європейського Парламенту для схвалення. Якщо обидва інститути схвалять угоду, ЄС може офіційно завершити угоду [22].

У плані торгівлі членство в ЄС має дві основні переваги. По-перше, між державами-членами немає тарифів або мит. По-друге, робляться зусилля щодо мінімізації «нетарифних бар'єрів» (НТБ). Зокрема, існують загальноєвропейські угоди про стандарти продукції та правила походження. Це означає, що фірми, що імпортують товари з-за меж митного союзу, можуть потім торгувати цими товарами через кордони всередині союзу, не піддаючись додатковим перевіркам.

Основними інструментами нетарифного регулювання ЄС є такі: технічні регламенти та стандарти (ТВТ); санітарні та фітосанітарні заходи (SPS); сертифікація та маркування продукції (наприклад, СЕ-маркування); квоти та імпорتنі ліцензії; антидемпінгові розслідування та компенсаційні мита ЄС використовує високі стандарти якості, охорони здоров'я, безпеки праці та екології як спосіб обмеження імпорту товарів, що не відповідають вимогам. Наприклад, харчова продукція, косметика та електроніка підлягають суворій сертифікації. Крім того, ЄС активно застосовує антидемпінгові процедури, особливо щодо продукції з Китаю, Індії та Росії. Це дозволяє захистити внутрішній ринок без порушення норм СОТ [22].

Прикладом нетарифного регулювання є оголошення 4 липня 2024 року ЄС про введення компенсаційних мит на імпорт китайських електромобілів на додаток до існуючого тарифу у розмірі 10%. Згідно з ЮНКТАД (2015), компенсаційне мито є типом умовних нетарифних заходів захисту торгівлі. Вони розробляються та впроваджуються для протидії несприятливим наслідкам імпорту на ринку країни-імпортера за умови виконання

процедурних та суттєвих вимог. Додаткові мита були націлені на китайських автовиробників, які, за твердженням ЄС, отримали «несправедливе субсидування» від китайського уряду. Субсидування нібито загрожувало економічним збиткам європейським виробникам за рахунок зниження світових цін. Ці мита включали 17,4% для автомобілів BYD, 19,9% для Geely та 37,6% для SAIC (Європейська комісія 2024b).

У ЄС поширеність НТЗ вища, ніж у США, у 13 із 15 широких секторних груп, що свідчить про ширше використання заходів регулювання. Найбільші розриви між двома економіками спостерігаються у таких галузях, як виробництво взуття, машин та електроустаткування, де НТЗ зустрічаються в ЄС набагато частіше, ніж у США. ЄС також застосовує більше НТЗ у секторах, пов'язаних із продуктами харчування (тварини, овочі та продукти харчування), що відображає ширший підхід до регулювання.

Ці тенденції можуть відображати відмінності у пріоритетах регулювання, таких як забезпечення безпеки продукції, захист навколишнього середовища або підтримка вітчизняної промисловості. Більш висока частота НТЗ в ЄС передбачає комплексніший підхід до регулювання, що може призвести до вищих витрат на дотримання вимог для експортерів у цю економіку. Хоча США дійсно вводять НТЗ у тих же галузях, їх відносна поширеність, як правило, нижча, що вказує на цілеспрямованіший підхід до регулювання.

США використовують такі інструменти нетарифного регулювання: технічні бар'єри у вигляді стандартів FDA, EPA та інші; антидемпінгові та компенсаційні мита; обмеження за міркуваннями національної безпеки (секція 232) санкційні механізми та контроль за експортом [17].

США широко використовують нетарифні заходи для регулювання торгівлі з геополітичних міркувань. Наприклад, через санкції обмежується імпорту з окремих країн або для конкретних компаній. Також активно застосовуються заходи щодо технічного регулювання — імпортовані продукти мають відповідати суворим вимогам щодо безпеки, здоров'я,

навколишнього середовища. США часто ініціюють антидемпінгові розслідування, особливо в секторах сталі, машинобудування, хімії.

Таблиця 2.2

Частота та коефіцієнт покриття НТЗ, загальний імпорт, кількість порушених НТМ товарів, порушена НТЗ торгівля

Захід	Коефіцієнт покриття НТЗ	Коефіцієнт частоти НТЗ	Кількість продуктів ,	Торгівля
Вимоги до маркування (B310)	42.83%	44.31%	2286	963,711,827.2
Вимоги до якості та продуктивності продукції (B700)	22,98%	32.23%	1663	517,076,890.2
Правила ТБТ з виробничих процесів (B410)	22.27%	9,44%	487	501,007,543.9
Вимоги до маркування (B320)	21.01%	10.49%	541	472,679,589.3
Експорт технічних заходів, не включених до інших категорій (P690)	17.40%	19.23%	998	240,681,842.7
Правила ТБТ з транспортування та зберігання (B420)	17.18%	4.07%	210	386,681,183.80
Вимоги до тестування (B820)	14,42%	7,62%	393	324,518,143.0
Вимоги до інформації про простежуваність (B850)	14.14%	21,50%	1109	318,218,091.9
Оцінка відповідності, пов'язана з ТБТ, не включеними до інших категорій (B890)	13,75%	1,38%	71	309,371,412.8
Експортні субсидії (P700)	13,27%	20,72%	1075	183,529,675.36

Джерело: [27]

Імпорт США має коефіцієнт покриття 77,36% та коефіцієнт частоти 61,52% для нетарифних заходів. Експорт США має коефіцієнт покриття 31,92% та коефіцієнт частоти 29,83% для нетарифних заходів.

У 2000-2020 роках. Найбільше нетарифних обмежень припадало США (2336 обмежень) [17]. У США під дію нетарифних обмежень потрапляє 16,8%

товарів, що імпортуються, поступаючись аналогічним показником Євросоюзу (19,1%) [27]. Головними торговими партнерами США є Китай, Канада, Мексика, Японія та Німеччина, американський імпорт із цих країн традиційно перевищує експорт.

Проведена США під час президентства Д. Трампа протекціоністська політика сприяла значному зростанню рівня напруженості у міжнародній торгівлі товарами між цими країнами. Застосування нетарифного регулювання США регулюється на міжнародному і національному рівнях. Протиріччя між нормами міжнародного акту та національним законодавством вирішується на користь внутрішнього закону США.

Практика нетарифного регулювання у США характеризується активним застосуванням обмежень економічного та адміністративного характеру. Чинним нетарифним обмеженням торговельної політики США стали технічні бар'єри. У США існує близько трьох тисяч різних організацій, які розробляють стандарти. При цьому деякі організації, такі як Американський інститут нафти, Американський інститут чавуну та сталі та ін., ґрунтуються на тому, що стандарти, розроблені ними, повинні прийматися торговими партнерами США нарівні зі світовими стандартами.

У США закони, що жорстко регламентують технічні характеристики продукції та технологій, спрямовані на підвищення безпеки автомобілів, усунення шкідливих речовин у продукції хімічної промисловості тощо. Так, за оцінками європейської компанії, неможливості дотриматися всіх вимог стандарту США призвели до втрати її експортних продажів на 15%, а додаткові витрати склали ще 5% [27].

Ефективним заходом у сучасній американській практиці НТО також є антидемпінгове регулювання. У 2018 р. за кількістю антидемпінгових розслідувань і вжитих антидемпінгових заходів США посідали друге місце у світі, поступаючись Індії. В основному антидемпінгові процедури активно застосовувалися щодо таких країн:

1. Китай. На його продукцію припадало 14,4% усіх антидемпінгових розслідувань та 16,7% остаточних антидемпінгових заходів.
2. Японія (8,9% розслідувань та 9,4% антидемпінгових мит).
3. Республіка Корея (6,8% та 5,7% відповідно).
4. Німеччина, Індонезія, Індія, Канада, Мексика та Росії (частка в загальній кількості антидемпінгових процедур США становила 3-4%).

Більшість антидемпінгових розслідувань припадає на продукцію чорної металургії (65%), хімічної промисловості (8,9%), на продукцію із пластмас (6,8%), а також на машини та обладнання (4,8%).

Активно використовуються в торговій практиці США обмеження можливостей імпортера компенсаційні мита, що виникли внаслідок використання субсидій під час виробництва товарів, більшої частини їх складових або імпорт в США. Ставка компенсаційного мита встановлюється відповідно до вартості використаного субсидії і може перевищувати її розмір.

У торговельній політиці США основними видами кількісних обмежень визнаються квотування та ліцензування.

Вони мають тимчасовий характер і діють лише протягом 150 днів. За допомогою абсолютних квот обмежується ввезення сиру, цукру, шоколаду, м'яса, бавовни, арахісу, кави, окремих видів сталевих прокатів [27]. Крім того, щорічно вводяться квоти на рибу та кальмарів, виловлених іноземними судами в економічній зоні США. Імпорт понад квоту оподатковується митом по знижується ставці: від 10% у перший рік та до 5% у третій рік її дії, при цьому розмір самої квоти щорічно збільшується на 2% [27].

Важливе місце у механізмі нетарифних обмежень США займає експортний контроль, політика якого відповідає інтересам національної безпеки країни. Основний напрямок експортного контролю – контроль над продажами комп'ютерів та комп'ютерних технологій. Так, наприклад, для постачання комп'ютерного обладнання до держав Латинської Америки, країн АСЕАН, ПАР експортерам необхідно мати генеральну ліцензію та індивідуальну ліцензію більш потужні комп'ютери. Крім того, існує орган,

який регулює американський експорт потужних комп'ютерів та сучасних комп'ютерних технологій, яким є Бюро з управління експортом Міністерства торгівлі США [17].

У США, крім того, широко використовуються інструменти податкового регулювання зовнішньої торгівлі. Наприклад, з автомобілів, що ввозяться в США, стягується податок, якщо вони не відповідають нормам економічності, встановленим Агентством з охорони навколишнього середовища. 85% встановленого податку припадає на європейські авто фірми. Крім того, США стягують податок у розмірі 50% на ремонт американських судів поза території США та на їх імпортне обладнання [27].

Тарифні та нетарифні бар'єри у торгівлі є найпоширенішими заходами контролю експорту та імпорту. Також для торгових бар'єрів Китаю перший полягає у підвищенні податків, а другий у запровадженні обмежень на обсяг торгівлі товарами. Менш поширеними торговими бар'єрами Китаю є антидемпінгові мита та обмеження експорту.

Китай використовує такі інструменти нетарифного регулювання: адміністративне ліцензування, квотування експорту та імпорту, інспекції якості, карантинні вимоги, нетранспарентні технічні бар'єри, вимоги до локалізації виробництва.

Китай активно застосовує нетарифні заходи як частину політики захисту власного ринку та підтримки локального виробника. Через складні процедури сертифікації, ліцензування та технічних вимог він обмежує доступ іноземних товарів, особливо у стратегічних галузях (ІТ, фармацевтика, продовольство). Часто ці бар'єри є нелегко верифікованими, що викликає занепокоєння серед партнерів та в рамках СОТ. Крім того, Китай використовує нетарифні заходи як інструмент торгового впливу в геополітичному контексті [21].

Квоти поступово скасовуються у Китаї. Квоти в основному є торговим бар'єром, пов'язаним з імпортом до Китаю, і спрямовані на встановлення кількісного обмеження продукту для захисту вітчизняної промисловості. Квоти, як правило, встановлюються самою країною-виробником проти інших

країн, виступаючи бар'єром для іноземних фірм. Проте нині квоти накладаються приблизно 40 різних категорій товарів. Введення квоти не дозволяє вітчизняним споживачам купувати імпортні товари та спрямоване на збільшення споживання товарів місцевого виробництва у країні.

В даний час діє китайська квота на видобуток рідкісноземельних мінералів. Проте слід враховувати квоти, які інші країни накладають на китайську продукцію; наприклад, США в даний час обмежують обсяг текстилю, що імпортується [21].

Ліцензії є також широко використовуваним нетарифним бар'єром для в'їзду. Однак у Китаї з 2005 року кількість товарів, що підлягають контролю за ліцензуванням імпорту, обмежена. У 2015 році лише 2 категорії товарів все ще підлягали ліцензуванню: озоноруйнуючі речовини та ключові технології, що використовуються для механічних та електронних виробів. Ці категорії охоплюють 135 окремих позицій. У відповідь на протекціоністську політику Трампа Китай відреагував окрім тарифів і нетарифними заходами. Нетарифні контрзаходи Китаю включають нові експортні обмеження на рідкісноземельні матеріали, додавання оборонних і технологічних компаній США до Списку експортного контролю та Списку неблагонадійних організацій, початок антидемпінгового розслідування та припинення імпорту деяких видів американської сільськогосподарської продукції від певних американських експортерів.

2.2. Аналіз практики використання нетарифних заходів в Україні

В Україні на сьогодні немає єдиного нормативного акту, що регулював би зовнішньоторговельну діяльність саме за допомогою методів нетарифного регулювання, розкривав би єдиний перелік видів та форм нетарифних інструментів, глибинно розкривав би їхній зміст, умови, порядок та принципи їх застосування на практиці. Натомість наявна сукупність всіх прийнятих

нормативно-правових актів формує діючу систему законодавчого забезпечення, що дозволяє відносно ефективно використовувати різні інструменти нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності на практиці.

В Україні нетарифне регулювання є важливим інструментом державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Ці заходи спрямовані на захист національного виробника, забезпечення якості та безпеки продукції, виконання міжнародних зобов'язань і підтримку стратегічно важливих галузей економіки.

У 2014 році Україна і ЄС підписали Угоду про асоціацію, яка включає положення про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ). Тимчасове застосування Угоди про асоціацію почалося восени 2014 року, а повноцінно Угода набрала чинності 1 вересня 2017 року. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі діє з 1 січня 2016 р. та передбачає взаємну лібералізацію тарифного захисту та гармонізацію законодавства, стандартів, а також наближення регуляторних практик між Україною та ЄС. Відповідно, в рамках ПВЗВТ навесні 2014 року ЄС односторонньо скасував майже 95% ввізних мит для України. Україна ж має поступово скасовувати свої ввізні мита протягом 7 років з 2016 року [4].

Довгостроковою метою є скасування Україною та ЄС 99,1% та 98,1% ввізних мит відповідно. Нетарифні заходи залишаються основними обмежувальними факторами в умовах чинної зони вільної торгівлі з ЄС. Гармонізація українського законодавства і стандартів відповідно до законодавства і стандартів ЄС має на меті зменшити негативний вплив нетарифних заходів на обсяги українського експорту на ринок ЄС. З цією метою, зокрема, Україна ухвалила План заходів із виконання Угоди про асоціацію, який визначає дорожню карту гармонізації українського законодавства і стандартів.

Слід зазначити, що в процесі реалізації зовнішньоторговельної діяльності Україна активно застосовує нетарифні заходи регулювання

зовнішньоекономічної діяльності, проте використовує не всі методи (ряд заходів активніше, деякі не використовує взагалі). До 2022 року Україну можна було вважати поміркованою, ліберальною відносно бажання і запровадження заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, хоча тенденції навіть тоді були негативними.

7 грудня 2022 року Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову №1466 про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню та квот на 2023 рік [4]. З початком воєнних дій в нашій країні Кабінет Міністрів прийняв постанову №241, згідно з якою було внесено зміни до постанови “Про встановлення розміру збору за видачу експортних (імпортних) ліцензій”, відповідно до якої збір почав стягуватися саме за видачу ліцензій на експорт/імпорт товарів, а не так як було раніше, коли збір стягувався за самі експортні/імпортні ліцензії. Також новою постановою встановлено, що до моменту закінчення воєнного стану в нашій країні видача ліцензій на експорт чи імпорт товарів здійснюється на безоплатній основі [3].

24 лютого в Україні розпочалася війна, що однозначно негативно позначилося на економіці держави, та у свою чергу зумовило внесення низки змін до зазначеної постанови. Постійно додаються нові товари, вивезення яких потребує додаткової ліцензії або навпаки – ліцензії не потребують [4]. Щоб уникнути голоду в державі, в 2022 році був певний перелік товарів, згідно з яким було встановлено нульові квоти, тобто фактично заборона експорту низки сільськогосподарської продукції (овес, гречка, цукор, сіль), а також деякі види добрив.

На ряд товарів, які можуть експортуватися, передбачено необхідність отримання ліцензій. Крім того, було введено обмеження щодо розрахунків в іноземній валюті, що, звичайно, позначається на можливості імпорту товару, за винятком критичного імпорту [2]. Що стосується поточного року, то тут нульові квоти на експорт залишилися відносно базових товарів, таких як цукор, дорогоцінні метали, природний газ українського виробництва, деревина, паливо тощо.

Узагальнимо практику використання нетарифних заходів в Україні в табл.2.2:

Таблиця 2.2

Практика використання нетарифних заходів в Україні

Категорія нетарифного заходу	Опис	Приклади застосування	Примітки
Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ)	Захист здоров'я людей, тварин, рослин; карантин, гігієна, безпека	Контроль імпорту м'яса, молока, зерна, карантин рослин	Гармонізується з нормами ЄС
Технічне регулювання	Вимоги до стандартів, якості, безпеки продукції	Сертифікація електроніки, маркування «UA-TR», декларація відповідності	Часто застосовується до імпортованої продукції
Квотування та ліцензування	Обмеження обсягів експорту/імпорту через квоти і ліцензії	Квоти на експорт цукру, зерна; ліцензії на імпорт ліків	Регулюється урядовими постановами щорічно
Антидемпінгові та спеціальні заходи	Захист від недобросовісної конкуренції, демпінгу	Антидемпінгові мита на продукцію з Китаю, Туреччини тощо	Рішення приймає Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі
Санкції та обмеження з безпеки	Торговельні обмеження з політичних або безпекових причин	Заборона імпорту з РФ, санкції проти окремих компаній	Застосовується рішенням РНБО

Джерело: складено автором на основі [4]

Україна активно адаптує свою систему нетарифного регулювання до стандартів ЄС у межах Угоди про асоціацію. Це включає гармонізацію технічних регламентів, створення системи оцінки відповідності, модернізацію митного та прикордонного контролю.

Водночас, деякі процедури залишаються бюрократизованими і потребують цифровізації. Існують також скарги з боку бізнесу на надмірну кількість перевірок, дублювання функцій та непрозорі вимоги в окремих секторах (зокрема у фармацевтиці, агро).

Нетарифні заходи мають суттєвий вплив на економіку України як з боку внутрішньої регуляторної політики, так і з боку торгових партнерів. Їх

застосування формує умови для розвитку промисловості, агросектору, торгівлі, а також безпосередньо впливає на конкурентоспроможність, інвестиційну привабливість та експортний потенціал країни.

З боку ЄС нетарифні заходи здійснюють загалом позитивний вплив через угоду про асоціацію, однак високі стандарти та складні процедури входу на європейський ринок можуть бути бар'єром для частини українських виробників. Нетарифні заходи зі сторони США обмежені, але експорт окремих товарів потребує сертифікації (особливо харчові продукти, фармацевтика, технології).

Найбільше ускладнюють торгівлю нетарифні бар'єри з боку Китаю та інших країн: українські виробники стикаються з непрозорими процедурами, ліцензуванням та технічними бар'єрами, що зменшують обсяги експорту.

Основними проблемами, що стосуються використання нетарифних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

Рис.2.1. Основними проблемами використання нетарифних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Джерело: складено автором

Нетарифні заходи є важливим елементом як економічної політики України, так і глобального впливу на її зовнішню торгівлю. Правильне балансування між регуляцією та спрощенням процедур, а також адаптація до міжнародних стандартів є ключовими чинниками для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

2.3. Вплив нетарифного регулювання на конкурентоспроможність національних виробників

Нетарифні заходи формують світову торгівлю, забезпечуючи дотримання правил охорони здоров'я, безпеки та охорони навколишнього середовища, але вони також можуть виступати торговими бар'єрами. Нетарифне регулювання відіграє важливу роль у формуванні конкурентного середовища на внутрішньому ринку. Його вплив на конкурентоспроможність національних виробників може бути як позитивним, так і негативним, залежно від характеру, цілей і механізмів застосування цих заходів (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Вплив нетарифного регулювання на конкурентоспроможність національних виробників

Позитивний вплив	Негативний вплив
Захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції. Застосування антидемпінгових і спеціальних мит дозволяє убезпечити національних виробників від занижених цін імпорту, які руйнують цінову політику і прибутковість підприємств.	Адміністративні бар'єри та витрати. Надмірне або непрозоре регулювання (наприклад, складні процедури сертифікації чи подвійний контроль) створює додаткові витрати для бізнесу, знижуючи його рентабельність.
Стимулювання модернізації та якості продукції. Вимоги до сертифікації, технічних регламентів і маркування підштовхують виробників до вдосконалення продукції, що підвищує її конкурентоздатність не лише на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку.	Спотворення ринкової конкуренції. Нетарифні заходи, спрямовані на окремі підприємства або сектори, можуть створювати нерівні умови доступу до ринку, зменшуючи стимули до інновацій.

Підтримка стратегічних галузей. Квоти або ліцензії на експорт сировини можуть спрямовувати ресурси на внутрішнє виробництво з більшою доданою вартістю	Обмеження доступу до ресурсів або іноземних технологій. Санкції, квоти чи обмеження імпорту можуть уповільнити доступ до передових матеріалів, обладнання або технологій, що погіршує позиції українських виробників на глобальному ринку.
--	--

Джерело: складено автором

Ці заходи можуть сприяти розвитку вітчизняної промисловості, захищаючи її від небажаної конкуренції. Наприклад, запровадження суворих стандартів якості може стимулювати національних виробників до поліпшення своєї продукції, що підвищує їхню конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Однак важливо враховувати, що надмірне використання нетарифних бар'єрів може призвести до обмеження торгівлі та негативних наслідків для економіки. Тому необхідно ретельно аналізувати їх вплив та знаходити баланс між захистом національних інтересів та підтримкою відкритості ринку.

Один із індикаторів конкурентоспроможності товару та, відповідно, підприємств, що виробляють цей товар, - це обсяги торгів, і в умовах міжнародних відносин особливо важливим стає обсяг торгів на зовнішньому ринку. З цієї точки зору найбільш перспективними можуть бути підприємства агропромислового комплексу, підприємства чорної металургії та, в перспективі, підприємства харчової промисловості.

Динаміка експорту України є важливим показником стану економіки країни та її успішності на світовому ринку товарів. Експорт є одним з основних джерел валютних надходжень, впливає на зовнішній баланс та становить значну частку валового внутрішнього продукту. Як видно з рис. 2.2, обсяг експорту почав зростати у 2019 році та значно зріс у 2021 році, а потім протягом наступних років суттєво знизився. У той же період найбільшого значення досягли обсяги імпорту. 2021 рік характеризувався поступовим відновленням світової економіки після пандемії COVID-19 та зростанням світового попиту на товари та послуги. Важливо підкреслити, що протягом

2018-2023 років імпорт товарів та послуг в Україні суттєво перевищував експорт, що призвело до формування стійкого негативного торгового балансу.

Існування торговельних бар'єрів та нетарифних заходів перешкоджає безперешкодному руху торговельних потоків. Складні митні процедури, технічні стандарти та вимоги до сертифікації можуть затримувати поставки та збільшувати витрати. Крім того, нетарифні бар'єри такі, як квоти та обмеження на імпорт, ще більше ускладнюють торгівлю, спричиняючи значні труднощі для українських експортерів, обмежуючи їхню конкурентоспроможність та доступ до міжнародних ринків

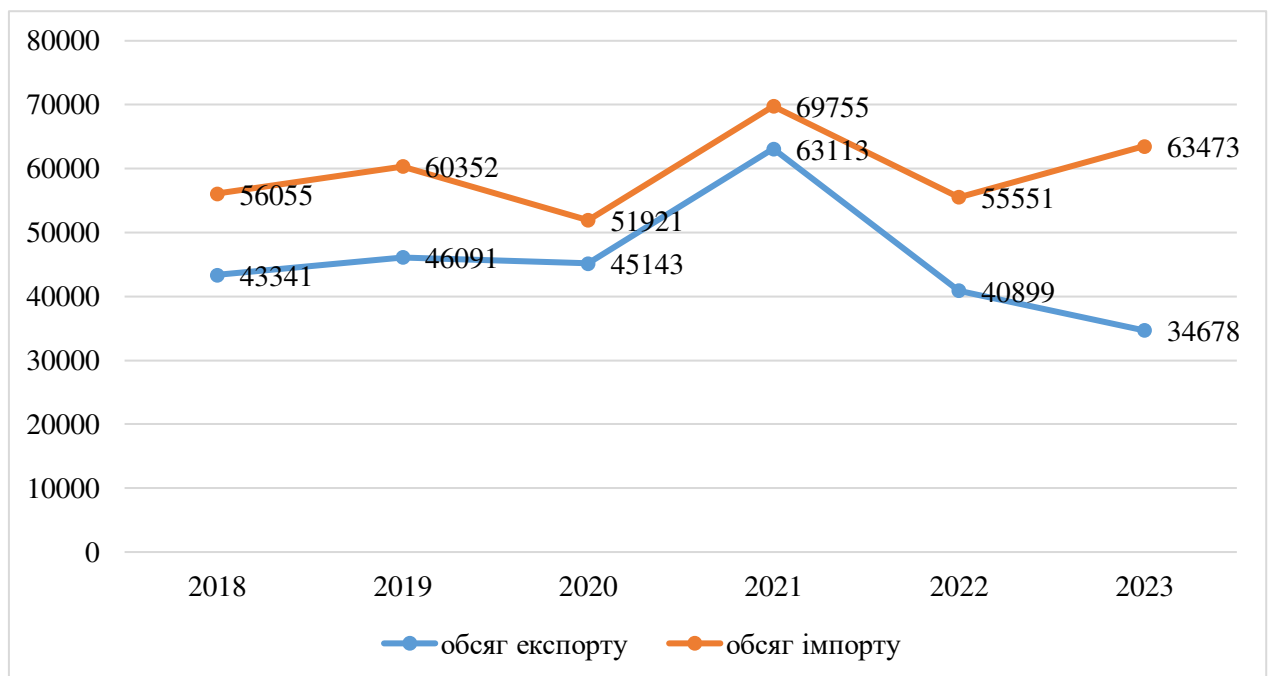

Рис. 2. Динаміка показників зовнішньої торгівлі України за 2018-2023 роки, млн дол. США

Джерело: побудовано на основі [7]

Визначимо частку вітчизняного експорту в світовому (рис.2.3). Отже, можна зробити висновок, що хоча частка вітчизняного експорту товарів в світовому ринку показує певне підвищення в останні роки, вона залишається на низькому рівні, а з 2021 по 2022 рік відбулося зниження цього показника. Причиною такої динаміки можуть бути різні економічні та геополітичні фактори, що впливають на зовнішню торгівлю країни. При цьому, варто

зауважити, що на таку динаміку повпливали і нетарифні бар'єри інших країн по відношенню до українських товарів.

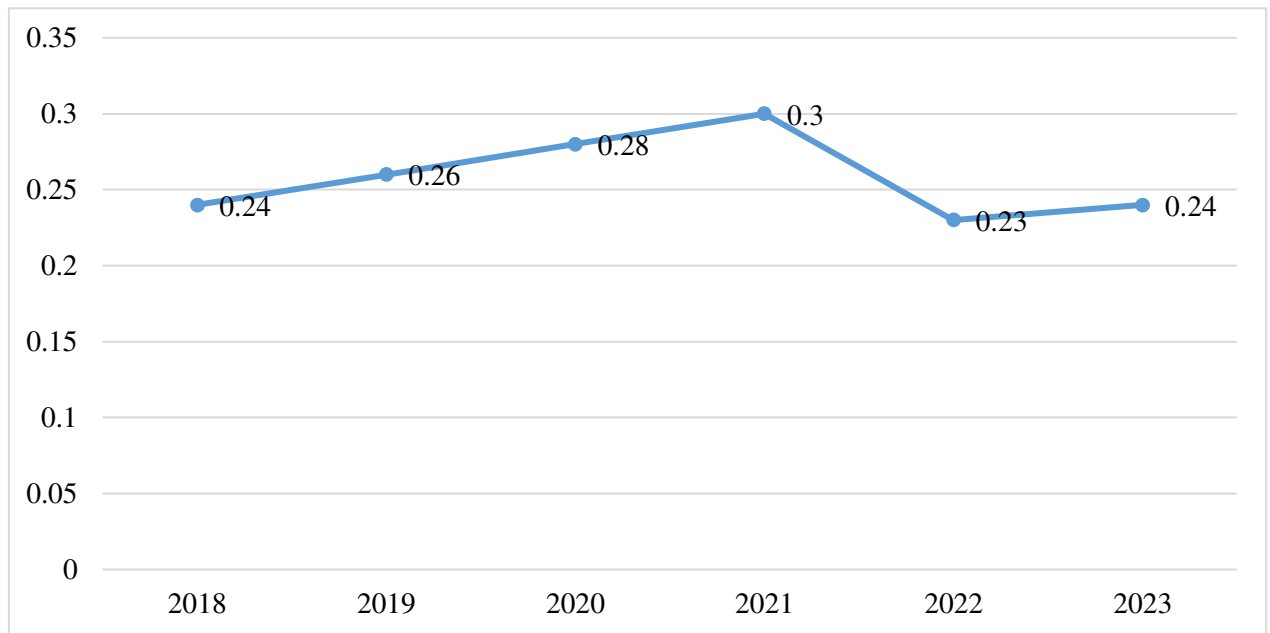

Рис. 2.3. Частка вітчизняного експорту товарів в світовому за 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано на основі [7]

Представимо в табл.2.4 структуру експорту України за 2023-2024 роки.

Таблиця 2.4

Товарна структура експорту України за 2023-2024 роки, тис.т.

Найменування	2023	2024	Зміни до поперед. %
Продовольчі товари та продукція с/г	67239	78237	16
Мінеральні продукти	20862	39873	91
Паливно-енергетичні товари	855	556	-35
Продукти хімічної промисловості, каучук	447	435	-3
Шкірсыровина, хутро, та вироби з них	9	9	1
Деревина та целюлозно-паперові вироби	3746	3670	-2
Текстиль, текстильні вироби, взуття	49	63	29
Вироби із каміння, скла, кераміка	501	627	25,2
Метали та вироби з них	5322	8423	24
Машини, устаткування та транспорт	326	403	23
Інші товари	511	610	19

Джерело: побудовано на основі [7]

У товарній структурі експорту продовольчі товари та сільськогосподарська продукція, як і раніше, відіграють провідну роль, хоч

їхня частка в грошовому вимірі дещо зменшилася (із 60,8 % – за підсумками 2023 р. до 59,2 % – за підсумками 2024 р.). Але відносно I півріччя 2024 р. частка цих товарів у структурі експорту скоротилась на 4 в. п., що свідчить про поступову диверсифікацію товарного експорту України.

Частка мінеральних продуктів у товарній структурі експорту відносно 2023 р. зросла з 5,5 до 7,6 % завдяки тому, що почав працювати морський коридор Чорним морем, і це дало змогу розширити номенклатуру експортованих з України товарів, якщо порівнювати з результатами роботи Чорноморської зернової ініціативи. Щодо інших груп товарів, то частка металів і виробів з них становила 10,7 %, а частка машин, устаткування і транспорту зросла до 8,3 %, у т. ч. завдяки збільшенню експорту кабельної продукції в 2,9 рази – до 1,3 млрд дол. США.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

3.1. Оптимізація застосування технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі

У сучасній глобалізованій економіці технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ) є однією з найбільш серйозних проблем, з якими стикаються підприємства під час експорту товарів через кордон.

Заходи ТБТ мають вирішальне значення для підтримки цілісності місцевих ринків, забезпечення безпеки та сприяння сталим практикам. Однак, якщо застосовувати їх неналежним чином, вони можуть діяти як нетарифні бар'єри в торгівлі (НТБ), фактично обмежуючи доступ іноземних товарів на ринок. Ось як ТБТ впливають на міжнародну торгівлю [16]:

Доступ до ринку: заходи ТБТ можуть створити значні проблеми для експортерів. Якщо іноземний продукт не відповідає технічним стандартам або оцінкам відповідності країни-імпортера, він може бути заборонений або зіткнутися із затримками на кордоні, що призведе до додаткових витрат і збоїв у ланцюгах постачання.

Вартість: Дотримання різних технічних стандартів на різних ринках може бути дорогим. Наприклад, компаніям може знадобитися інвестувати в додаткові тести, сертифікації та модифікації упаковки, щоб відповідати різноманітним нормативним вимогам кожної країни.

Гармонізація стандартів. Однією з ключових цілей міжнародної торгівлі є зменшення впливу ТБТ шляхом сприяння гармонізації стандартів між країнами. Завдяки узгодженню внутрішніх нормативних актів із міжнародними стандартами (наприклад, встановленими Міжнародною організацією стандартизації, або ISO), бар'єри, створені різними технічними вимогами, можна мінімізувати, сприяючи більш плавній міжнародній торгівлі.

Світова організація торгівлі (СОТ) відіграє вирішальну роль у регулюванні ТБТ, щоб гарантувати, що вони не стануть непотрібними бар'єрами для торгівлі. Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі встановлює правила та принципи застосування ТБТ у країнах-членах. Ключові аспекти Угоди ТБТ включають:

Відсутність дискримінації: заходи ТБТ не повинні дискримінувати продукти з інших країн-членів СОТ. Вони мають однаково застосовуватися як до вітчизняних, так і до імпортованих товарів, забезпечуючи, щоб іноземні товари не зазнавали несправедливого ставлення та не були виключені з ринку.

Прозорість: країни зобов'язані повідомляти СОТ про будь-які нові або переглянуті правила ТБТ та надавати інформацію про їх застосування. Ця прозорість гарантує, що підприємства можуть бути в курсі правил, які застосовуються до їхніх продуктів, і допомагає запобігти раптовим бар'єрам у торгівлі.

Пропорційність: заходи щодо ТБТ мають бути пропорційними ризикам, які вони спрямовані на усунення. Наприклад, якщо країна запроваджує стандарт для захисту здоров'я людини, вона повинна продемонструвати, що стандарт є необхідним і не надто обмежувальним, особливо якщо він необґрунтовано обмежує торгівлю.

Міжнародні стандарти: Країнам рекомендується прийняти міжнародні стандарти або, якщо це неможливо, базувати свої заходи ТБТ на обґрунтованих наукових доказах. Це допомагає уникнути створення непотрібних торгових бар'єрів, гарантуючи, що стандарти не є довільними чи протекціоністськими.

Яскравим прикладом впливу ТБТ на міжнародну торгівлю є правила Європейського Союзу (ЄС) щодо сільськогосподарської продукції. ЄС запроваджує суворі фітосанітарні та санітарні стандарти для імпортованих сільськогосподарських товарів, які включають правила щодо залишків пестицидів, маркування продуктів та вимоги до упаковки. Хоча ці заходи захищають споживачів, вони також створюють значні перешкоди для

експортерів, особливо з країн, що розвиваються, які можуть не мати ресурсів, щоб відповідати цим високим стандартам.

Наприклад, імпортуючи фрукти з країн, що не входять до ЄС, експортери повинні переконатися, що продукт відповідає стандартам ЄС щодо залишків пестицидів. Це передбачає процедури тестування та сертифікації, які можуть затримати поставки та збільшити витрати. Компанії, які не дотримуються цих правил, ризикують бути відхилені, що завдасть шкоди їхній репутації та втрати доступу до ринку.

Оптимізація НТМ стала важливим компонентом національних програм торговельної політики, зокрема у двосторонніх та регіональних інтеграційних ініціативах. Незважаючи на значний прогрес, залишаються важливі проблеми, зокрема гармонізація процедур забезпечення дотримання НТМ, які самі по собі можуть бути суттєвим джерелом невизначеності, витрат та затримок.

Для зниження технічних бар'єрів у торгівлі передбачається обмін переліками стандартів, технічних регламентів та пов'язаних з ними публікацій, інформацією щодо сертифікації продукції, систем оцінки відповідності, а також процедур і вимог у цій галузі, що застосовуються при імпорті та експорті продукції.

Оптимізація застосування ТБТ допомагає знайти баланс між захистом внутрішніх ринків та стимулюванням міжнародного товарообігу. Ось кілька ключових напрямів для оптимізації:

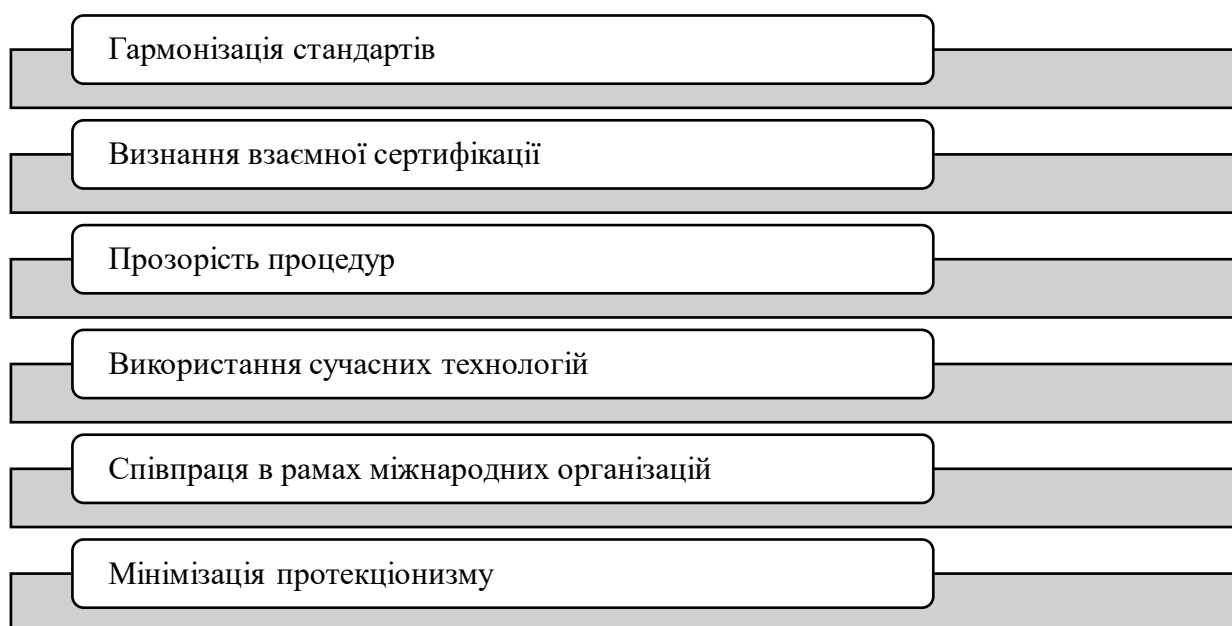

Рис.3.1. Ключові напрями оптимізації технічних бар'єрів

Джерело: складено автором на основі [16]

Ось кілька підходів до оптимізації застосування таких бар'єрів:

Гармонізація стандартів: Посилення співробітництва між країнами з метою розробки міжнародних стандартів. Це дозволить знизити витрати на дотримання різноманітних вимог.

Цифровізація процесів: Впровадження електронних систем для реєстрації, сертифікації та відстеження продукції може зменшити бюрократичні затримки.

Угоди про взаємне визнання: Створення договорів між країнами, які визнають стандарти та сертифікати один одного, спрощує торгівлю.

Прозорість та доступ до інформації: Забезпечення ясних та доступних описів вимог для виробників та експортерів зменшує ризик непорозумінь.

Аналіз економічного впливу: Постійне вивчення того, як технічні бар'єри впливають на торгівлю, та своєчасне коригування заходів.

Такі кроки можуть допомогти у створенні більш сприятливих умов для міжнародної торгівлі, забезпечуючи баланс між захистом національних інтересів та підтримкою відкритого ринку.

3.2. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами

Сьогодні міжнародна торгівля має на увазі навігацію за кількома правовими юрисдикціями, кожна з яких має свої власні закони та правила. Ця складність часто призводить до конфліктів законів, де відмінності у національних правилах створюють бар'єри для ефективної торгівлі. Гармонізація спрямована на встановлення єдиних правил у всіх країнах, роблячи міжнародну торгівлю більш гладкою та ефективною.

Першим кроком у розумінні гармонізації законів є визнання проблем, що виникають через суперечливі національні закони. Коли компанії займаються міжнародною торгівлею або інвестиціями, вони зобов'язані дотримуватися не лише правил своєї країни, а й правил кожної країни, в якій вони працюють. Це може спричинити складні ситуації, коли кілька наборів правових принципів перетинаються або суперечать один одному.

Гармонізація полегшує правове середовище, зменшуючи складність для компаній, які займаються міжнародною торгівлею або прямими іноземними інвестиціями (ПІІ). Усуваючи надлишкові чи суперечливі правила, вона дозволяє компаніям більш вільно працювати через кордони, скорочує торговельні суперечки та сприяє економічному співробітництву. Гармонізація законів у міжнародній торгівлі, її значення, задіяні механізми та її ширший вплив на багатонаціональні корпорації є найважливішими елементами для розуміння посилення глобальної економічної інтеграції.

На внутрішньому рівні конфлікти можуть виникати в рамках федеральних систем, де різні штати чи провінції мають власні правила. Наприклад, у таких країнах, як США, Канада та Австралія, кожен регіон має свою власну юрисдикцію, що може ускладнити ділові операції всередині самої країни. На міжнародному рівні складність значно зростає. Підприємства, які працюють у всьому світі, повинні орієнтуватися в різних правових рамках як країн, що експортують, так і імпортують. Ці конфлікти права можуть

призвести до збільшення витрат, тривалих переговорів та більшої ймовірності юридичних суперечок. Мета гармонізації законів — мінімізувати ці розбіжності, дозволяючи підприємствам зосередитись на своєму зростанні та операційній ефективності, а не на подоланні численних нормативних перешкод.

Гармонізація законів відноситься до процесу узгодження або стандартизації законів різних юрисдикцій для усунення невідповідностей, які перешкоджають транскордонній торгівлі та інвестиціям. Ідея полягає у створенні цілісної правової бази, яка застосовується у всіх країнах, тим самим зменшуючи правову невизначеність та забезпечуючи більш передбачуване середовище для міжнародної торгівлі [19].

Гармонізація законів перестав бути природним процесом; швидше, це результат узгоджених зусиль міжнародних організацій та національних урядів щодо створення загальних стандартів, які полегшують транскордонну торгівлю. Нижче наведено основні інструменти та механізми, що використовуються для досягнення цієї гармонізації.

Існує кілька основних міжнародних угод та конвенцій, які є інструментами гармонізації законів:

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (CISG)

Ця конвенція допомагає стандартизувати договірне право у різних країнах, спрощуючи угоди між продавцями та покупцями з різних країн. Приєднуючись до CISG, країни забезпечують, щоб транскордонні контракти мали загальну правову основу, зменшуючи суперечки.

Конвенція про визнання та виконання закордонних арбітражних рішень

Ця угода, також відома як Нью-Йоркська конвенція, спрощує виконання арбітражних рішень за кордоном, тим самим роблячи вирішення спорів більш передбачуваним та здійсненим для транснаціональних корпорацій.

Конвенція про міжнародні гарантії щодо рухомого обладнання

Ця конвенція спрямована на регулювання міжнародного лізингу дорогих рухомих активів, таких як повітряні судна, гарантуючи однаковість правових принципів, що стосуються володіння та лізингу, у всьому світі.

Ці конвенції, серед іншого, є ключовими інструментами, які країни використовують для зниження ризиків та витрат, пов'язаних із міжнародними транзакціями. Надаючи єдину структуру, вони допомагають гарантувати, що компанії можуть ефективно забезпечувати дотримання своїх контрактів та прав власності за межами кордонів.

Ця гармонізація є особливо важливою для приватного міжнародного права, яке регулює відносини між особами чи організаціями через кордони. На відміну від публічного міжнародного права, що стосується відносин між країнами, приватне міжнародне право фокусується на контрактах, вирішенні спорів та комерційних угод приватних сторін. Гармонізація цих законів гарантує, що компанії можуть займатися міжнародною торгівлею, не стикаючись із надмірними правовими проблемами чи плутаниною щодо застосовних правил.

Для досягнення ефективної регуляторної гармонізації країни та організації повинні розглянути такі поради: брати участь у діалозі та співробітництві із заінтересованими сторонами, включаючи представників галузі та групи споживачів, щоб гарантувати, що нормативні вимоги є практичними, прозорими та підлягають виконанню.

Проведення ретельної оцінки існуючих правил та виявлення областей, де гармонізація може забезпечити найбільш значні переваги.

Розробка механізмів постійного співробітництва та обміну інформацією між регулюючими органами для вирішення проблем, що виникають, та оновлення стандартів у міру необхідності.

Забезпечити технічну допомогу та підтримку нарощування потенціалу для країн з обмеженими ресурсами, щоб допомогти їм відповідати міжнародним стандартам та правилам.

Регуляторна гармонізація відіграє життєво важливу роль в оптимізації стандартів і нормативних актів, скороченні торгових бар'єрів і сприянні двосторонній торгівлі. вплив регуляторної гармонізації, підкреслюючи його значення у подоланні проблем та сприяючи економічному зростанню.

Гармонізація регулювання: оптимізація стандартів та правил. У сфері міжнародної торгівлі регуляторна гармонізація грає вирішальну роль у подоланні проблем і скороченні торгових бар'єрів між країнами. Він включає в себе узгодження стандартів і правил між кордонами, щоб забезпечити узгодженість і полегшити більш плавні торгові потоки. Оптимізуючи ці вимоги, підприємства можуть отримати вигоду зі зниження витрат на відповідність, збільшення доступу на ринок. важливість регуляторної гармонізації та досліджуємо деякі приклади, поради та тематичні дослідження, які наголошують на його позитивному впливі на двосторонню торгівлю.

Збільшення доступу до ринку за рахунок постійних стандартів. Однією з ключових переваг регулюючої гармонізації є покращений доступ до ринку для підприємств. Коли стандарти і правила вирівняні по країнах, компаніям стає легше орієнтуватися по різних ринках, оскільки їм потрібно тільки відповідати одному набору вимог. але також сприяла торгівлі ЄС, сприявши зростанню внутрішнього ринку.

Зниження витрат на відповідність для підприємств. Гармонізуючі правила можуть значно знизити витрати на дотримання вимог для підприємств, особливо малих і середніх підприємств (МСП), які часто борються з обмеженими ресурсами. (ЮНЕС) розробила Всесвітній форум для гармонізації правил транспортних засобів. Ця структура гарантує, що транспортні засоби відповідають стандартам безпеки та навколишнього середовища, прийнятих у всьому світі, заощаджуючи виробники автомобілів від процесів дублюючих тестування та сертифікації [24].

Сприяння інноваціям та технологічному прогресу. Гармонізація регулювання також заохочує інновації та технологічний прогрес, створюючи рівне ігрове поле для бізнесу. Коли стандарти вирівнюються, компанії можуть

зосередити свої ресурси на розробці нових продуктів і технологій, а не на адаптації до різних нормативних вимог на кожному ринку.

Примітним прикладом є міжнародна організація стандартизації галузях. Дотримуючись стандартів ISO, компанії можуть продемонструвати свою прихильність до якості, безпеки та екологічної відповідальності, отримуючи конкурентну перевагу на світових ринках.

Приклад: гармонізація стандартів безпеки харчових продуктів. Гармонізація стандартів безпеки харчових продуктів є яскравим прикладом того, як регулююче вирівнювання може полегшити торгівлю та захищати споживачів. Кодекс Alimentarius, створений Продовольчою та сільськогосподарською організацією (ФАО) та Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), розробляє міжнародні продукти харчування, керівні принципи та кодекси відповідають постійним стандартам безпеки в усьому світі, що дозволяє країнам впевнено імпортувати та експортувати харчові продукти без шкоди для здоров'я.

Однією з найважливіших переваг гармонізації законів і те, що вона допомагає скоротити торгові суперечки, усуваючи розбіжності у тому, як держави інтерпретують правила. Коли закони гармонізовані, для компаній з'являється велика ясність щодо того, які правила застосовуються і як вони повинні відповідати їм. Це особливо корисно для вирішення договірних спорів, оскільки стандартизована правова база дає чіткі вказівки з таких питань, як укладання контрактів, виконання та забезпечення їхнього дотримання.

Наприклад, коли дві компанії з різних країн укладають контракт, вони можуть спочатку зіткнутися з вибором, правова система якої регулюватиме угоду. Приймаючи міжнародні стандарти, такі як розроблені ЮНСІТРАЛ, компанії можуть покладатися на нейтральну, загальноприйнятну структуру, яка зменшує двозначність та ризик юридичних проблем, тим самим роблячи весь процес укладання контракту гладкішим.

Іншим важливим аспектом гармонізації є те, що вона допомагає підвищити ефективність торгівлі та знизити експлуатаційні витрати. Коли невідповідностей між національними нормами зменшується, компаніям більше не потрібно модифікувати свої продукти чи послуги для кожного окремого ринку. Це заощаджує час і ресурси, особливо для секторів, що вимагають відповідності суворим нормативним стандартам, таких як фармацевтика, електроніка та автомобільна промисловість.

Гармонізація також оптимізує митні процедури, що може скоротити затримки під час переміщення товарів через кордони. Наприклад, гармонізація митних правил, як це видно з таких угод, як Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур, спрощує для підприємств обробку імпоротної та експортної документації, тим самим прискорюючи логістику та знижуючи адміністративне навантаження.

Для багатонаціональних корпорацій гармонізовані закони створюють єдину нормативну середу, яка спрощує прийняття рішень у тому, які ринки виходити як і розподіляти ресурси. Така узгодженість особливо цінна на ринках, що розвиваються, де місцеві закони в іншому випадку можуть створювати значні проблеми або створювати непередбачувані правові ризики. Беручи структуру, засновану на міжнародних стандартах, економіки, що розвиваються, можуть залучати більше іноземних інвестицій, оскільки ризики та невизначеності для іноземних інвесторів значно знижуються.

3.3. Використання цифрових технологій для покращення процедур регулювання

У сучасному глобалізованому світі, технології та цифрова торгівля стали невід'ємними компонентами міжнародної торгівлі. Оскільки країни прагнуть подолати проблеми у двосторонній торгівлі, використання влади інновацій

має вирішальне значення для досягнення сталого економічного зростання та процвітання.

Одним з найбільш значних досягнень у цифровій торгівлі є зростання платформ електронної комерції. Ці платформи забезпечують зручний та економічний спосіб для підприємств, щоб залучити клієнтів у всьому світі, незалежно від їх географічного положення. Малі та середні підприємства (МСП) тепер можуть легко отримати доступ до міжнародних ринків, долаючи традиційні бар'єри, такі як рас. комерції Alibaba уповноважила численні МСП у Китаї для експорту своїх продуктів серед клієнтів у всьому світі, що дозволяє їм конкурувати у глобальному масштабі [18].

Прийняття цифрових платіжних систем революціонізувало транскордонні транзакції, що полегшило і безпечніше для підприємств брати участь у міжнародній торгівлі. Традиційні методи оплати, такі як чеки і передача проводів, часто включають тривалі процеси і високі збори. необхідність у фізичних документах та зниження транзакційних витрат. Ця цифрова трансформація у платіжних системах значно полегшила двосторонню торгівлю, надаючи безшовну та ефективну фінансову інфраструктуру.

Технологія блокчейна, найчастіше асоційована з криптовалютами, такими як Біткойн, стала зміною гри в різних галузях, включаючи міжнародну торгівлю. Наприклад, глобальна судноплавна галузь почала використовувати блокчейн для відстеження та перевірки руху товарів, зниження документів та підвищення ефективності ланцюжка постачання. Використовуючи технології блокчейну, країни можуть створити надійну та захищену від несучої системи для торгової документації, оптимізації митних процедур та зниження торгових бар'єрів [18].

Сінгапур, відомий своїм далекоглядним підходом до впровадження технологій, виступив з ініціативою Tradetrust для полегшення цифрової торгівлі та усунення процесів з інтенсивними документами. Справжність через блокчейн, Сінгапур перетворив свої торгові процеси, знижуючи витрати та підвищуючи ефективність для підприємств, що займаються двосторонньою

торгівлею. Успіх ініціативи TradetTrust є свідченням сили технологій у подоланні торгових бар'єрів та зміцнення міжнародної торгівлі.

У постійно змінюваному ландшафті глобальної торгівлі настання цифрової торгівлі стало перетворюючою силою, що використовує інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та цифрові рішення для революційної зміни традиційних торгових процесів. Цифровізація торгівлі відіграє ключову роль у підвищенні ефективності прикордонного контролю та процедур торговельного адміністрування, тим самим знижуючи торгові витрати та зміцнюючи стійкість глобальних ланцюжків поставок. Впровадження передових технологій, таких як аналітика великих даних, штучний інтелект та блокчейн, посилює ефективність, прозорість та можливості управління ризиками торгових процесів.

Що особливо важливо, цифровізація вирішує проблеми, з якими стикаються малі та середні підприємства (МСП) шляхом зниження непропорційно високих витрат, пов'язаних з торгівлею, відкриваючи нову еру інклюзивності та ефективності у сфері міжнародної торгівлі. Оскільки ми орієнтуємося в динамічному ландшафті глобальної торгівлі, прийняття цифрової торгівлі стає не просто вибором, а стратегічним імперативом для взаємопов'язанішого і впорядкованого майбутнього [15].

Згідно з типологією, прийнятою у Глобальному огляді ООН з цифрового та сталого спрощення процедур торгівлі (UNTF), цифровізація торгівлі розвивається за двома взаємопов'язаними напрямками: «безпаперова торгівля» та «транскордонна безпаперова торгівля». Перша передбачає перехід від традиційних систем торгової документації на паперових носіях до електронних форматів у кожній країні, що відкриває шлях до оптимізованих процесів та скорочення витрат. З іншого боку, транскордонна безпаперова торгівля спрямована на сприяння юридичному визнанню та обміну торговими даними та документами в електронній формі через національні кордони з країнами-торговельними партнерами.

Практичні аспекти впровадження транскордонної безпаперової торгівлі наголошують на необхідності спільних зусиль за межами окремих країн, спираючись на існуючі міжнародні стандарти та пілотне тестування різних механізмів та рішень.

Координація практик у різних країнах вимагає прагматичного підходу, підкріпленого сильними політичними зобов'язаннями, що наголошують на важливості міжурядових угод на двосторонньому, регіональному та багатосторонньому рівнях для забезпечення прогресу та співробітництва, які можуть підтримуватися з часом. Прикладами таких угод є двосторонні угоди про електронний обмін одним або декількома конкретними документами, Угода АСЕАН про єдине вікно, Рамкова угода про спрощення процедур транскордонної безпаперової торгівлі в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, а також ширші угоди про цифрову торгівлю або економічне. Ці структури забезпечують структуровану основу для покращення співробітництва в галузі цифрової торгівлі, визнаючи необхідність спільної роботи для подолання складнощів транскордонних транзакцій [15].

Управління ланцюжками постачання всередині та за межами кордонів синхронізується за допомогою покращеної аналітики даних, технології передиктивного обслуговування та оцінки ризиків з використанням ІІ з використанням смарт-контрактів.

Транспортні контейнери з підтримкою Інтернету речей (IoT) взаємодіють один з одним та з мережею, гарантуючи, що продукти підтримуються в належному стані, скорочуючи відходи та псування. Все це забезпечується технологіями розподіленого реєстру та електронною митною та юридичною інформацією, доступною сторонам одним натисканням пальця, що спрощує оплату, отримання та дотримання правових норм.

Транзакційні витрати на обробку митних документів, які раніше могли перевищувати вартість переміщення контейнера, значно скорочуються, а безпека підвищується за допомогою електронних митних документів, які підтримуються блокчейном.

Крім цих торгових показників, є скорочення транспортних викидів та відходів, а також підвищення прозорості та вибору споживачів щодо екологічно та соціально безпечних продуктів. Однак для того, щоб це стало реальністю, необхідно впровадити національні та глобальні правила торгівлі, які знижують бар'єри для потоків даних, усунути нетарифні бар'єри, такі як невідповідні стандарти та сумісність даних, та заохочувати інвестиції приватного сектора за допомогою стабільних та чітких нормативних рамок та глобальних правил дорожнього руху.

Крім того, місцеві технічні можливості та експертні знання мають бути достатньо міцними, щоб підтримувати ІТ-інфраструктуру поряд з можливостями уряду впроваджувати нові технології та отримувати вигоду з їх впровадження.

Цифрові технології мають потенціал для забезпечення величезного підвищення ефективності та розширення можливостей для торгівлі, але як розвиваються, так і розвинені країни повинні мати необхідний технічний потенціал, щоб грати в цьому мінливому світі.

Потрібно зміцнення та просування платформ для діалогу між державним та приватним секторами за регуляторними та процедурними вимогами. Наприклад, ePing – загальнодоступний онлайн-інструмент, розроблений Департаментом ООН з економічних та соціальних питань (UNDESA) та Міжнародним торговим центром (ІТС), сприяє відстеженню повідомлень та своєчасного реагування на них. Якщо сторони міжнародної торгівлі обізнані про зміни, вони можуть представляти свої коментарі та використовувати можливості обговорення та співробітництва.

Цифровізація світової економіки відбувається швидкими темпами та спровокувала нову хвилю торгових переговорів, оскільки уряди та технологічні компанії змагаються за встановлення міжнародних правил та стандартів для цифрової доби.

У цифровій глобальній економіці торгові правила впливають на інновації, впровадження та управління ІІІ, проте існуючі торгові правила

мають істотні недоліки та потребують оновлення для сприяння ефективному управлінню ШІ. Оновлення відбувається, але досі зміни зосереджені на просуванні ШІ та непропорційно відображають інтереси великих технологічних компаній, основних новаторів та власників ШІ. Нові правила цифрової торгівлі включають суворий захист інтелектуальної власності для вихідного коду та алгоритмів, а також тверді зобов'язання щодо забезпечення вільного потоку даних через кордони.

Проте значно меншого прогресу було досягнуто усунення транскордонних ризиків і шкоди, пов'язані з ШІ, у таких галузях, як політика у сфері конкуренції; етичне, прозоре та відповідальне використання ШІ; захист персональних даних; та захист від експлуататорського використання алгоритмів на споживчому ринку та ринку праці.

Транскордонна координація політики та співробітництво стають життєво важливими для реалізації можливостей та пом'якшення проблем, пов'язаних з ШІ. Оскільки ШІ є такою важливою технологією, уряди по всьому світу швидко розробляють політику та правила для регулювання її розробки та використання: тоді як у 2019 році стратегії ШІ були у 18 країн, до 2021 року їх кількість зросла до 49. Регулювання ШІ є складним завданням [18].

Регулювання має бути досить гнучким, щоб підтримувати та реагувати на технологічні інновації, і воно має вирішувати низку завдань державної політики від сприяння інноваціям до забезпечення чесної конкуренції, недискримінації, конфіденційності та безпеки, що часто має на увазі компроміси.

Виникають міжнародні аспекти, оскільки політика ШІ, яку реалізує один уряд, може розглядатися як невинуватий бар'єр у торгівлі, загроза національній безпеці або порушення основних прав іншим; різні підходи до регулювання у різних юрисдикціях створюють проблеми взаємодії та збільшують витрати на дотримання вимог для міжнародних компаній; та необхідні нові транскордонні механізми для забезпечення

конкурентоспроможності цифрових ринків та захисту прав споживачів та працівників, які беруть участь у транскордонних транзакціях.

Міжнародні стандарти є життєво важливим аспектом міжнародної торгової системи, що часто не береться до уваги. Технічні стандарти встановлюють конкретні характеристики, яким повинен відповідати продукт, такі як його розмір, форма, дизайн, функції та продуктивність або спосіб його маркування чи пакування, перш ніж він надійде у продаж.

У більшості випадків переговори з міжнародних технічних стандартів є сухою технічною справою, яка проводиться під егідою маловідомих міжнародних організацій. Однак для ШІ та інших передових технологій формування міжнародних стандартів стало геостратегічним імперативом, при цьому уряди, включаючи США та Китай, оголосили про намір формувати міжнародні стандарти та змагаються за керівні посади у ключових міжнародних органах зі встановлення стандартів [24].

Стандарти є важливим політичним інструментом для регулювання технологій ІІ та забезпечення їх надійності, що заслуговують на довіру та підзвітність. У більшості країн стандарти ШІ знаходяться на ранній стадії, як правило, мають галузевий, а не горизонтальний характер (застосовуються до всіх видів використання ШІ), і їх строгість варіюється від сектора до сектора.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В процесі дослідження встановлено, що нетарифні заходи – це заходи державного регулювання, відмінні від митних тарифів, які потенційно можуть створювати економічний ефект міжнародної торгівлі товарами. Для експортерів та імпортерів НТМ є серйозною проблемою. Хоча багато НТМ націлені насамперед на охорону здоров'я населення або навколишнього середовища, вони також істотно впливають на торгівлю у вигляді доступу до інформації, дотримання вимог та процедурних витрат. Можливість отримання вигоди від доступу на ринок все більше залежить від дотримання заходів регулювання торгівлі, таких як санітарні вимоги та стандарти на товари.

За характером нетарифні заходи поділяються на дві групи: технічні заходи, які є вимогами до конкретних продуктів, в основному розроблені для цілей державної політики щодо захисту здоров'я, безпеки та охорони навколишнього середовища, такі як вимоги до упаковки, максимальний вміст хімічних речовин та відповідні випробування та сертифікація; а також нетехнічні заходи, які являють собою широкий спектр заходів регулювання торгівлі, таких як квоти, неавтоматичне імпортерське ліцензування, правила походження та заходи контролю за цінами.

Аналіз процесів регулювання імпорту товарів виявив переважаючу тенденцію до зростання використання технічних заходів (технічних бар'єрів, санітарних та фітосанітарних заходів). Сьогодні близько 2/3 світової торгівлі регулюється технічними та санітарними бар'єрами та фітосанітарними заходами, а 25% світової торгівлі – нетехнічними (ціновими та кількісними).

Нетарифні заходи (в першу чергу, санітарні та фітосанітарні) у 80% випадків застосовувалися відносно імпорту продукції тваринного походження. Вступ держави до СОТ сприяв реформуванню торговельного режиму та початку формування прозорості та передбачуваної регуляторної політики, однак сьогодні в системі нетарифного регулювання в Україні існує ряд проблем: законодавча (неузгодженість правових норм основоположних

нормативноправових актів у сфері нетарифного регулювання; відсутність систематизованого переліку регуляторних заходів нетарифного регулювання в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю тощо); адміністративний (неефективна робота органів державної влади щодо реалізації національних інтересів у комерційній сфері); корупція в системі нетарифного регулювання тощо); інформаційні (відсутність прозорості застосування нетарифних заходів; недостатня якість інформаційного забезпечення реалізації політики просування експорту тощо) та процедурні (численні бюрократичні перешкоди, несприятливі умови фінансової підтримки тощо)

Оптимізація застосування технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі — це тема, яка охоплює багато аспектів, від економічних до політичних. Технічні бар'єри, такі як стандарти, сертифікації, вимоги до упаковки та маркування, можуть відігравати двоїсту роль: з одного боку, вони захищають здоров'я, безпеку та навколишнє середовище, а з іншого — ускладнюють процес торгівлі, створюючи додаткові витрати для бізнесу. Для вдосконалення таких заходів можна розглянути наступні ідеї:

Гармонізація стандартів і правил: Уніфікація технічних, санітарних і фітосанітарних стандартів між країнами може значно полегшити торгівлю та зменшити транзакційні витрати.

Прозорість регуляційних процедур: Запровадження більш прозорих та зрозумілих процедур дозволить уникнути непорозумінь між сторонами та зменшить простір для корупції.

Цифровізація торговельних процесів: Використання цифрових технологій для обробки документів, сертифікації та ліцензування може значно прискорити митні процедури та зробити їх більш ефективними

Інформаційна підтримка бізнесу: Надання підприємцям інформації щодо вимог до продукції, які існують в різних країнах, дозволить їм краще підготуватися до виходу на нові ринки.

Підтримка малих і середніх підприємств (МСП): Розробка спеціальних програм для сприяння участі МСП у міжнародній торгівлі, включаючи фінансову підтримку та освітні ініціативи.

Гармонізація законів у міжнародній торгівлі має важливе значення для створення передбачуваного та ефективного глобального торговельного середовища. Скорочуючи правові конфлікти та спрощуючи транскордонну відповідність, гармонізація дозволяє багатонаціональним корпораціям працювати більш ефективно, мінімізуючи правові невизначеності та витрати.

Однак досягнення гармонізації є складним і потребує компромісу, співробітництва та постійних зусиль усіх країн. У міру розширення міжнародної торгівлі дедалі важливішими ставатимуть узгоджені правила, що забезпечують справедливі та рівні умови для всіх учасників.

Глобальний торговельний режим може бути реформований для впровадження цифрових технологій і досягнення ефективності та економічного зростання при одночасному скороченні глобальних викидів і надання допомоги економікам, що розвиваються, у переході від вуглецевої місткості, орієнтованої на експорт зростання до цифрової торгівлі та розвитку. Перегляд як національної, і багатосторонньої торгової політики має вирішальне значення реалізації потенційних вигод. Прискорення прийняття транскордонних торгових документів в електронній формі поряд із перевіркою, відстеженням та підписами є короткостроковою політичною перемогою, яку всі країни можуть використати для сприяння більшій торгівлі.

Глобальні торгові правила перебувають у центрі сприяння ширшому прийняттю, споживанню та інноваціям цифрових технологій, які можуть сприяти досягненню цілей розвитку з допомогою збільшення торгових можливостей як малих, так великих компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашова С. Теоретичний аналіз нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі." *Транснаціоналізація світової економіки: зб. наук. ст. студ. ден. та заоч. форм навч./відп. ред. ГВ Дугінець.* – Київ 2023. <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/70ea09eeb5e29b85f803fd51a19b8671.pdf>
2. Бережнюк І. Г., Несторишин І. В. (2014). Нетарифне регулювання як основний елемент зовнішньоекономічної політики Європейського Союзу. Актуальні проблеми міжнародних відносин, Вип. 118 (частина І), С. 145–151.
3. Ватагович М. І. Сучасні теоретичні засади митного регулювання в контексті державного регулювання національної економіки: міжнародні аспекти. *Ефективна економіка.* 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6933>
4. Голубка М. Сучасні тенденції розвитку нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні." VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти» URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/62096/1/03151875_zbirnik_konferentsiji_uzhgorod_01122023_%282%29.pdf#page=275
5. Гуцул, І. А. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Митна справа : підручник / А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк, О. В. Бречко ; за ред. А. І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – С. 77-100.
6. Демянюк О. Актуальні проблеми нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Вісник ТНЕУ. 2013 р. № 4. С. 94-102.
7. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>

8. Ковальова, М. (2023). Вплив заходів тарифного та нетарифного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність. *Економіка та суспільство*, (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-5>
9. Коловська Д. Застосування та оцінка нетарифних заходів у сучасній економіці." *Рекомендовано до друку Вченою радою економічного факультету Ужгородського національного університету, протокол № 5 від 30.11. 2021 року* 148. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/65134/1/V%20%281%29.pdf#page=149>
10. Літвіченко, Ю. Л. І. Я., В. Пухальський. "Вплив тарифного і нетарифного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність." (2024). URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14242/1/129.pdf>
11. Міжнародна торгівля: навч. посіб. / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Моїсєєко Т.Є. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2018. 287 с.
12. Олейник, А.-М. С. Аналіз впливу тарифних та нетарифних обмежень на торговельні відносини ЄС та України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / редкол.: М. М. Король (голов. ред.), М. М. Палінчак, Я. П. Дроздовський та ін. – Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", – 2023. – Вип. 49. – С. 100–104. – Бібліогр.: с. 103 (8 назв); рез. укр., англ.* URL http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/49_2023ua/20.pdf
13. Олєфіренко В.В. Нетарифне регулювання товарного обміну в глобальній торговельній системі: автореферат к. е. н. Київ. 2015. С. 22.
14. Подра О. П., Петришин Н. Я., Ноджак Л. С. Особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2021. №2 (8). URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2021/nov/25354/211219ekonomiknove-100-110_0.pdf

15. Advancing Digital Transformation: Global Insights into the Digitalization of Trade Procedures URL: <https://unctad.org/news/advancing-digital-transformation-global-insights-digitalization-trade-procedures>
16. Basu, S.R., Kuwahara, H., Dumesnil, F. Evolution of Non-Tariff Measures: Emerging Cases from Selected Developing Countries. Policy Issues in International Trade and Commodities. Study Series, no. 52. New York and Geneva. Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/743678>
17. CLASSIFICATION OF NON-TARIFF MEASURES https://wits.worldbank.org/wits/docs/multi-agency_classification_of_ntms.pdf
18. International trade in a digital age URL: <https://www.unescap.org/sites/default/files/aptir-2016-ch7.pdf>
19. Harmonization of Laws in International Trade: Why It Matters URL: <https://maseconomics.com/harmonization-of-laws-in-international-trade-why-it-matters/>
20. Hoekman, B., Nicita, A. Trade Policy, Trade Costs, and Developing Country Trade». World Development 12, no. 39, 2069–79. URL: https://econpapers.repec.org/article/eeewdevel/v_3a39_3ay_3a2011_3ai_3a12_3ap_3a2069-2079.htm
21. How Do China's Importing Firms Respond to Non-tariff Measures? URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/cwe.12379>
22. Non-tariff regulation in the EU URL: <https://www.customsclearance.net/en/courses/non-tariff-regulation-in-the-eu>
23. Matsushita, Thomas J. Schoenbaum, and Petros C. Mavroidis Особливості регулювання міжнародної торгівлі." *Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону: збірник тез доповідей VI міжнародної науково-практичної конференції, 27 квітня 2023 року, м. Київ. [Електронне видання]. – Київ: 2023. – 172 с. (2023):* URL: <https://dspace.snu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e81680ac-3e14-4234-9075-b16e147f9bfa/content#page=109>

24. Non-tariff measures:
definitions and basic facts URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab2019d4_ch1_en.pdf
25. Staiger, R.W. Non-Tariff Measures and the WTO. Dartmouth and NBER.
URL: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201201_e.pdf
26. The official site of World Trade Organization (WTO).
URL: <http://www.wto.org>
27. U.S. Barriers to International Trade of Goods: Tariffs and Non-Tariff Measures URL: <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2023/apr/us-barriers-to-international-trade-of-goods-tariffs-and-non-tariff-measures>